

**ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน :
กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร**

**ปริญญานิพนธ์
ของ
บวรวิทย์ เลิศไกร**

**เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2546
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
บวรวิทย์ เลิศไกร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2546

๒ ๖๖๑๑

บวรวิทย์ เลิศไกร. (2546). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์ และอาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างในการที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 กลุ่ม คือผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา ผู้นำท้องถิ่นด้านองค์กรเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 144 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์ และการถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ถ่าพิจารณารายข้อ พบว่า เกือบทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลของผู้นำท้องถิ่น ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการกับความขัดแย้ง และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ต่อการมีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา โดยรวม รายด้านและรายข้อ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ระดับการศึกษา และรายได้ ส่วนการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ระดับการศึกษา ส่วนรายได้ และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ร้อยละ

**THE FACTORS RELATED TO PARTICIPATION OF COMMUNITY LEADERS
IN BASIC EDUCATIONAL ADMINISTRATION : A CASE STUDY
OF PRAVATE DISTRICT, BANGKOK METROPOLITAN**

**AN ABSTRACT
BY
BORVONVIT LERTKRAI**

**Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University**

May 2003

Borvonvit Lertkrai. (2003). *The Factors Related to Participation of Community Leaders in Basic Educational Administration: A Case Study of Pravate District, Bangkok Metropolitan*. Master's Thesis, M.Ed. (Educational Administration) Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee. Asst. Prof. Dr. Thasana Swaengsakdi, and Dr. Rachan Boonthima.

The purposes of this study were to study the factors related to the participation of community leaders in basic education administration in Pravate District Bangkok. One hundred and forty-four community leaders were used as the sample of this study. The instrument used for collecting the data was a five-point rating questionnaire. The statistics used for analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, correlation and multiple regression analysis.

The major findings were as follows :

1. The participation of community leaders in the educational administration i.e. academic, budget, personal and general administration as a whole and in each aspect, were at the moderate level. Except the participation in student's activities was at the high level.

The emotion quotient of community leaders as a whole and in each aspect, i.e. empathy, social responsibility, assertiveness, conflict management and interpersonal relationship were at the moderate level.

2. The personal factors of community leaders e.g. empathy, education and income were significant correlated with the participation in basic education administration at .01 level while the assertiveness was at .05 level of significance.

3. The education factor of the community leaders could predict the participation in basic educational administration at .01 level of significance. On the contrary, Income and assertiveness could predict the participation in basic educational administration at .05 level of significance. The combinations of education, income and assertiveness accounted for 23.40 % of the participation in basic educational administration.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน :
กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

ของ
นายบวรวิทย์ เลิศไกร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ ๙..... เดือน พฤษภาคม..... พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศน แสงศักดิ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดา ทัพสุวรรณ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์)

ประกาศคุณูปการ

ความสำเร็จของการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยการได้รับความเมตตาและความอนุเคราะห์ที่ช่วยเหลือจากหน่วยงานและบุคคลหลายท่าน ดังนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเภททุนงบประมาณแผ่นดิน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้พิจารณามอบทุนเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

บุคคลท่านแรกที่ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ ที่เมตตาเป็นประธานคณะกรรมการควบคุมการวิจัย ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษาคำแนะนำที่มีคุณค่าด้วยความเสียสละ เหน็ดเหนื่อยและมีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง นับตั้งแต่เริ่มดำเนินการ จนการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และนอกเหนือจากการทำปริญญานิพนธ์แล้ว ผู้วิจัยยังได้รับความรู้ รูปแบบจากการทำงานจากประธานคณะกรรมการ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ในการที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่ได้รับเป็นคณะกรรมการควบคุมการวิจัย ท่านก็จะให้คำแนะนำ ข้อชี้แนะได้อย่างดี จนเป็นผลให้การวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ราชบัณฑิต รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงษ์รัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์และอาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี ที่ได้เสียสละเวลาในการตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

กราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดา ทัพสุวรรณและอาจารย์สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์ ที่ได้กรุณาเป็นคณะกรรมการสอบเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่า จนเป็นผลทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กราบขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการเขตประเวศ ศึกษาธิการประเวศ ฝ่ายพัฒนาชุมชนเขตประเวศและฝ่ายปกครองเขตประเวศที่ได้ให้เอื้อเฟื้อข้อมูลและให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูล

สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคคลที่อยู่เบื้องหลังงานวิจัยครั้งนี้ คือ บิดา มารดา ภรรยา และเพื่อนๆ ของผู้วิจัยทั้งที่โรงเรียนศุภกรณวิทยาและมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจอย่างยิ่งตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย

บวรวิทย์ เลิศไกร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
สมมติฐานของการวิจัย	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
การจัดการศึกษาในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร	12
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	14
ผู้นำท้องถิ่น	21
การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา	24
ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล	40
ลักษณะประชากร	41
ความฉลาดทางอารมณ์	42
ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	49
งานวิจัยต่างประเทศ	49
งานวิจัยในประเทศ	50
3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	53
รายละเอียดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย.....	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	56
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	72
ความมุ่งหมายของการวิจัย	72
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	73
การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	73
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74
อภิปรายผล	75
ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	84
ภาคผนวก	93
ประวัติย่อผู้วิจัย	103

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มต่าง ๆ	53
2	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านลักษณะประชากร.....	59
3	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่นโดย รวมทุกด้าน.....	61
4	ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมทุกด้าน.....	61
5	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทาง อารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา จำแนกรายข้อ รายด้าน..	62
6	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทาง อารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม จำแนกรายข้อ รายด้าน...	63
7	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาด ทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จำแนกรายข้อ รายด้าน	63
8	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาด ทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง จำแนกรายข้อ รายด้าน	64
9	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาด ทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จำแนก รายข้อ รายด้าน	65
10	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของท้องถิ่น ด้านงานวิชาการ จำแนกรายด้าน รายข้อ	66
11	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของท้องถิ่น ด้านงานงบประมาณ จำแนกรายด้าน รายข้อ	67
12	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล จำแนกรายด้าน รายข้อ	68
13	ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของท้องถิ่น ด้านการบริหารทั่วไป จำแนกรายด้าน รายข้อ	69
14	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล แต่ละด้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น	70

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

- 15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถทำนายนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น
ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน71

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดของการวิจัย	10
2	บันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น	17
3	สรุปวงจรของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาใน โรงเรียนประถม	20
4	สรุปแนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน	31

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในอดีตที่ผ่านมาตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาของไทยมิได้เกี่ยวข้องกับรัฐ เพราะการจัดการศึกษาโดยทั่วไปมีวัดเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการจัดการศึกษา (วุฒิชัย มูลศิลป์. 2529 : 10) ชุมชนหมู่บ้านไทยในอดีตเห็นคุณค่าและเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ พลังศรัทธาและทรัพย์สินเงินทองจำนวนมากในการก่อสร้างและทะนุบำรุงวัดให้เป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน โดยการนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษาอบรมที่วัดผ่านการ “บวชเรียน” ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้อยู่ที่วัดและชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น จนรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงให้มีการประกาศใช้ “โครงการศึกษา พ.ศ.2441” ซึ่งมีฐานะเป็นกฎหมายทางการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย (วิจิต นันทสุวรรณ. 2541 : 15) เป็นจุดเริ่มต้นของการรวมการอำนาจทางการศึกษาเข้าสู่ส่วนกลางและรัฐได้เอากฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องมือขยายอำนาจรัฐในการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมทั่วประเทศจากเมืองหลวงไปถึงชุมชน แต่โรงเรียนก็ยังคงที่จะต้องพึ่งสถาบันทางสังคม เช่น อาศัยวัดเป็นที่ตั้งโรงเรียน ขอบริจาคที่ดินจากประชาชนในการก่อสร้างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนให้ความช่วยเหลือในการจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ตลอดจนมีส่วนร่วมในการช่วยทะนุบำรุงรักษาโรงเรียน (เมตต์ เมตต์การุณจิต.2541 :1) ซึ่งแสดงว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพื้นฐานของชุมชน (ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. 2542 : 2) เป็นที่ชี้ชัดถึงการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้ว่าชุมชนเป็นทั้งเจ้าของและผู้ที่จะทะนุบำรุงดูแลโรงเรียนโดยในความรู้สึกของชุมชนแล้วโรงเรียนมิใช่เพียงสถาบันทางการศึกษาในชุมชนเท่านั้น แต่ยังคงเป็นสถาบันทางสังคมในระดับท้องถิ่นด้วย เนื่องจากชาวบ้านเป็นผู้ที่รู้ว่าเขาและลูกหลานของเขาต้องการอะไรจากระบบการศึกษาและการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกมีอำนาจและความรู้สึกรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การดำเนินงานด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อการศึกษาได้มากขึ้น (ประกอบ คุปรัตน์. 2528 : 85 - 91)

นักการศึกษายอมรับว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของท้องถิ่นประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2537 : 186) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ โคนนัท (ปรีชา คัมภีร์ปกรณ. 2537 : 60 ; อ้างอิงจาก Conant) ที่ว่า “ความพยายามที่จะแยกโรงเรียนออกจากชุมชนนั้น เป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความจริงซึ่งอาจจะนำไปสู่ความหายนะของโรงเรียนและความล้มเหลวในตัวเองได้ โรงเรียนและชุมชนเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ (Inseparable) ความจำเป็นที่จะต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและ

เป้าหมายของโรงเรียนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นที่ยอมรับกันว่าโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงนั้น วัด บ้าน โรงเรียน ต้องสัมพันธ์กันได้ดี” ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันมาอย่างแนบแน่นตั้งแต่ในอดีตเปรียบเสมือนเหรียญสองด้านที่ไม่อาจจะแยกจากกันได้ ปัจจุบันในโรงเรียนที่มีประสิทธิผล ผู้บริหารจำเป็นจะต้องรู้จักหน้าที่ของความสัมพันธ์ระหว่างบ้านโรงเรียนและชุมชน โดยจะต้องให้ผู้ปกครองและประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมของโรงเรียน การให้บุคคลมีส่วนร่วม (participation) ในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินงานหรือปฏิบัติการกิจต่างๆ ขององค์กร การที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่างๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมนั้นและมีความผูกพันในองค์กรที่สุด (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2537 : 182) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในการจัดการศึกษาทุกๆ ฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ชุมชน องค์กร บริหารส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531 : 80 - 107) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท” พบว่าในเรื่องที่เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมในระดับที่เกิดสำนึกว่าโรงเรียนเป็นสมบัติที่ทุกคนต้องช่วยกันทะนุบำรุงยังมีอยู่น้อย ในส่วนคุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษา พบว่าไม่สอดคล้องกันระหว่างความคาดหวังจากชาวบ้านและความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานด้านการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2538 : 11 - 17) พบว่า ระบบการศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในระบบที่กำหนดจากส่วนกลางซึ่งไม่สอดคล้องกับทรัพยากร ความต้องการ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะมุ่งพัฒนาเพื่อเมืองและเพื่อธุรกิจมากกว่าเพื่อสังคมชนบท และยังไม่สอดคล้องกับรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการที่ปรึกษาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2538 : 17) ที่สรุปสภาพและปัญหาการบริหารการจัดการศึกษาไว้ว่า การบริหารการจัดการศึกษาที่ผ่านมา รัฐเป็นผู้ผูกขาดการจัด แต่ปัจจุบันจะมีการส่งเสริมให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นแต่ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ รวมถึงกฎระเบียบและขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสถาบันการศึกษาขาดอำนาจในการตัดสินใจ ชุมชนและท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการศึกษาประสิทธิภาพและมาตรฐานการศึกษาและยังทำให้ขาดโอกาสที่จะระดมทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อมาใช้ดำเนินงานด้านการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และที่สำคัญชุมชนเองก็ขาดโอกาสในการที่จะได้รับการพัฒนาจากโรงเรียนซึ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น เป็นรูปแบบของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และมุ่งเน้นการสร้าง

ประสิทธิผลในการจัดศึกษาที่นิยมใช้คือ การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และมีรูปแบบในการกระจายอำนาจ การให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร (Mash. 1992 : 10) โดยอาศัยหลักการของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู ผู้ปกครอง นักเรียนและชุมชน เป็นรูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนมากที่สุด เดวิด (David. 1989 : 46) ได้กล่าวว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นมีหลักที่สำคัญ 2 หลัก คือระดับของความเป็นอิสระของโรงเรียนและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน โดยมีการถ่ายโอนอำนาจจากเขตพื้นที่การศึกษามายังโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการัม (Garns. 1978 : 278) ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นคือการเพิ่มอำนาจการตัดสินใจและความรับผิดชอบจากเขตพื้นที่การศึกษามายังสถานศึกษาแต่ละแห่ง

เดวิดและนิวสตรอม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.2537 : 182; อ้างอิงจาก David and Newstrom.1989 : 232) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ นีรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 182) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องนี้เป็นเหตุให้กระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จคือ ปัจจัยทางด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ และปัจจัยด้านอารมณ์ที่มีลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจ ความนับถือและการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพมากกว่าผู้ที่คิดแก้ปัญหาเฉพาะทางได้ดีหรือผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา ความสำเร็จในการเป็นผู้นำเป็นผลมาจากความสามารถทางเชาว์ปัญญาเพียง 7% และอีก 93% เป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่รวมเรียกว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 75) และ เจน (Jane. 1997 : 58 - 11A) ได้ทำการสำรวจแนวทางในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้นำ ขจัดความขัดแย้งในสถานศึกษาพบว่า ผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมตนเอง ความสามารถในการยับยั้งชั่งใจและความสามารถในการมองโลกในแง่ดี ผู้นำเหล่านี้มีความสามารถในการค้นหาความเข้าใจและตอบสนองทางอารมณ์กับผู้อื่นมีการแสดงการยอมรับโดยการปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมของผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์และใช้อิทธิพลในอำนาจของตนอย่างสมเหตุสมผล และยังมีความสามารถในการส่งเสริมพึงพากันในการทำงานเป็นทีม และสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เขตประเวศเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในกรุงเทพมหานคร ที่มีประชากรจากต่างจังหวัดเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้ประชากรส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเขตประเวศเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม มีการศึกษาอยู่ในระดับภาคบังคับหรือต่ำกว่า นอกจากนี้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตประเวศมีการประกอบอาชีพที่หลากหลายเช่น การเกษตร อุตสาหกรรม ค้าขาย

รับจ้าง หัตถกรรมในครัวเรือน และการเจียรไนพลอย เป็นต้น มีประชากรที่อพยพจากที่อื่น ๆ มาเพื่อทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก จากความแตกต่างของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศทั้ง ในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการนับถือศาสนา และสภาพความเป็นอยู่ที่มีลักษณะที่แตกต่าง กัน ทำให้เกิดปัจจัยที่ส่งผลในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนในเขต ประเทศในทุกด้าน (สำนักงานเขตประเทศ. 2541 : 15) ในทำนองเดียวกันสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2539 : 158) ระบุไว้ว่า "การจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานครนั้น ท้องถิ่นหรือ ชุมชนมีหน้าที่ให้การสนับสนุน ร่วมมือ ในด้านวัสดุ ครุภัณฑ์และการเงินเท่านั้น แต่ท้องถิ่นยังไม่ มีบทบาทในด้านความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปัญหาและสภาพของท้องถิ่น" ซึ่งสอดคล้องกับสมศักดิ์ สุดดวง (2544 : 71) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัด การศึกษานอกโรงเรียนในเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้าไป มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพราะโรงเรียนขาดการวางแผนที่ดี ขาดการประชาสัมพันธ์ ขาด งบประมาณและระบบราชการที่ขั้นตอนมาก ทำให้ประชาชนไม่ยากที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย และประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ มีผลทำให้รายได้ของประชาชนลดลงต้องทำงานหา รายได้เพิ่มจึงทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมได้

จากสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียนและเป็น กรรมการชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ.2534 ต้องการที่จะ ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วม ของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา และศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์การมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาของผู้นำท้องถิ่น เพื่อจะได้มีแนวทางในการพัฒนาการศึกษาให้เจริญก้าวหน้าและนำความ รู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารโรงเรียน ตามแนวทางการจัดการศึกษา ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ความมุ่งหมายของงานวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะผู้นำท้องถิ่นในเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร มีความ มุ่งหมายในงานวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ งาน วิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล กับการมีส่วนร่วมของผู้นำ ท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

3. เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถทำนุบำรุงการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ทราบถึงปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
2. เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ
3. เป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยไว้ดังนี้คือ ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ทั้ง 4 งานคือ งานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารบุคลากรและการบริหารทั่วไป และศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม 2 ด้าน คือ ปัจจัยด้านลักษณะประชากรและปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 184 คน มีรายละเอียดดังนี้ ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง จำนวน 71 คน ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา จำนวน 39 คน ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา จำนวน 17 คน ผู้นำด้านองค์กรเอกชน จำนวน 32 คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 184 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ได้มีประชากรบางประชากรได้ทำหน้าที่หลายกลุ่ม จึงจัดตัดออก ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น 144 คน

3. ตัวแปรที่ต้องการจะศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ

3.1.1 ปัจจัยด้านลักษณะประชากร

3.1.1.1 ระดับการศึกษา

3.1.1.2 รายได้

3.1.1.3 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น

3.1.1.4 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

3.1.2 ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

3.1.2.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3.1.2.2 การรับผิดชอบสังคม

3.1.2.3 การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

3.1.2.4 การจัดการกับความขัดแย้ง

3.1.2.5 การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

3.2 ตัวแปรตาม ระดับของการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา 4

งาน คือ

3.2.1 งานวิชาการ

3.2.2 งานงบประมาณ

3.2.3 การบริหารงานบุคคล

3.2.4 การบริหารทั่วไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ในงานวิจัยครั้งนี้แบ่งผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1.1 ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง ได้แก่ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขต
ประเวศ สมาชิกสภาเขตประเวศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประธานชุมชน ตามระเบียบ
กรุงเทพมหานครว่าด้วยการรวมการชุมชน พ.ศ.2534 ในเขตประเวศ

1.2 ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา ได้แก่ ศึกษาธิการเขตประเวศ ครูใหญ่ อาจารย์
ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียนทุกสังกัดในเขตประเวศ ประธานกรรมการการศึกษาของทุกโรงเรียน

1.3 ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาสของวัดทุกวัดในเขตประเวศ
โต๊ะอิหม่ามของมัสยิดทุกแห่งในเขตประเวศ

1.4 ผู้นำท้องถิ่นทางองค์กรเอกชน ได้แก่ ประธานมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสาธารณ-
ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเขตประเวศ

1.5 ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ กรรมการสภาการ
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตประเวศ

2. ปัจจัยด้านบุคคล หมายถึง ส่วนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของผู้นำท้องถิ่นที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดปัจจัยต่าง ๆ ไว้ดังนี้คือปัจจัยด้านลักษณะประชากรและปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ ดังนี้

2.1 ด้านลักษณะประชากร หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่

2.1.1 ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิทางการศึกษาสูงสุดที่ผู้นำชุมชนได้รับ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี

2.1.2 รายได้ หมายถึง รายที่ได้รับจากงานประจำที่อยู่และรายได้เสริมต่าง ๆ ต่อเดือน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ คือ ต่ำกว่า 5,000 บาท, ระหว่าง 5,000 ถึง 9,999 บาทและ 10,000 บาทขึ้นไป

2.1.3 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น หมายถึง ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเขตประเวศจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ คือ ต่ำกว่า 5 ปี, ระหว่าง 5 ถึง 9 ปี และ 10 ปีขึ้นไป

2.1.4 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง หมายถึง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งผู้นำชุมชนจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้ คือ ระหว่าง 1 ถึง 5 ปี, ระหว่าง 6 ถึง 10 ปี และ 11 ปีขึ้นไป

2.2. ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) หมายถึงความสามารถในการตระหนักรู้ในอารมณ์ของตนเองและสามารถที่จะแสดงออกได้อย่างถูกต้อง ในการศึกษาวิจัยฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

2.2.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและความสามารถของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น ส่งเสริมความสามารถของผู้อื่น มีความเมตตา

2.2.2 การรับมือกับข้อขัดแย้ง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและสมควรในสังคม ชี้อตรงต่อหน้าที่ที่รับผิดชอบในการทำงาน ยึดหลักจริยธรรม ยอมรับข้อผิดพลาดที่ตนกระทำอย่างเปิดเผย

2.2.3 การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกอย่างมีอิสระ ไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการควบคุมอารมณ์และแรงผลักดันต่าง ๆ ได้ มีความยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง

2.2.4 การจัดการกับความขัดแย้ง หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับตนเองและผู้อื่นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ สามารถประนีประนอมและแก้ปัญหาในเรื่องความเห็นที่ไม่ตรงกันได้

2.2.5 การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ช่วยให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานและอยู่ร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

3. การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 4 ด้าน ดังนี้

3.1 งานวิชาการ หมายถึง การจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำสื่อการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน

3.2 งานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณ การจัดทำแผนการใช้จ่ายเงิน การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบการใช้งบประมาณ และการระดมทรัพยากรจากชุมชน

3.3 การบริหารงานบุคคล หมายถึง การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหาบุคลากร การบรรจุและแต่งตั้ง การพิจารณาความดีความชอบ การพัฒนาบุคลากร และการให้ สวัสดิการ

3.4 การบริหารทั่วไป หมายถึง งานธุรการ งานสารบรรณ งานทะเบียน งานอาคารสถานที่ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. ระดับของการมีส่วนร่วม หมายถึง สภาพของการที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข ร่วมตัดสินใจและประเมินผล เพื่อที่จะทำประโยชน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

5. เขตประเวศ หมายถึง เขตการปกครองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองในกรุงเทพมหานคร โดยมีการแบ่งอาณาเขตพื้นที่ตั้งออกเป็น 3 แขวง ประกอบไปด้วย แขวงประเวศ แขวงหนองบอนและแขวงจอกไม้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสามารถที่จะแยกแนวคิดที่เป็นกรอบในการวิจัยได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องผู้นำท้องถิ่นในการวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยแนวคิดของสุนทร พูนเอยัด (2531 : 160) และแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 29 เป็นกรอบพื้นฐานในการกำหนดแบบของผู้นำท้องถิ่น ในงานวิจัยครั้งนี้หมายถึงผู้นำทางการปกครอง ผู้นำทางการศึกษา ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางองค์กรเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ

2.1 ด้านลักษณะประชากร อาศัยแนวคิดของคัฟแมน (เก็บ ศรีสง่า, 2528 : 22 ; อ้างอิงจาก Kaufman, 1949) ได้ศึกษาวิจัยว่าเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

สถานภาพทางครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา แต่ในงานวิจัยครั้งนี้จะศึกษาตัวแปรเพียง 4 ตัว ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง

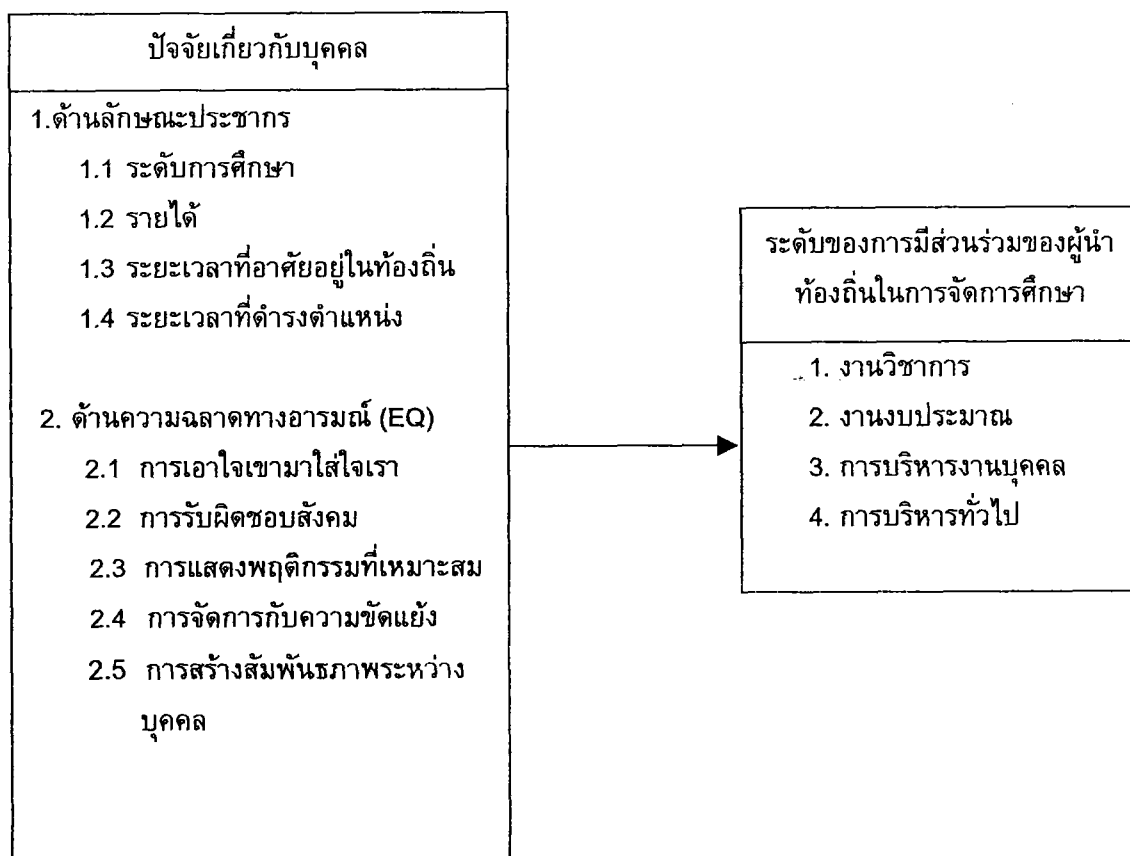
2.2 ด้านความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล (interpersonal) อาศัยแนวคิดของ โกลแมน และ บาร์ออน (ซอลัดตา ชวัญเมือง. 2542 : 10; อ้างอิงจาก Goleman. 1998 และ Bar - On. 1997) ได้แบ่งความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคลออกเป็น 5 ด้านดังนี้คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิชอบสังคม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการกับความขัดแย้งและการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

3. การจัดการศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามแนวคิดของ เดวิด (David. 1989 : 46) ,มาร์ติน (Martin. 1993 : 1) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 39 ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญรับผิดชอบในเรื่องที่เกี่ยวกับงานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยเน้นการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของครู ผู้ปกครองและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

4. ระดับการมีส่วนร่วม ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระดับคือการมีส่วนร่วมเพียงในนาม การมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย การมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม การมีส่วนร่วมมาก การมีส่วนร่วมในอุดมคติ (ชินรัตน์ สมสืบ. 2539 : 57) และในการศึกษาวิจัยฉบับนี้สนใจที่จะศึกษาขั้นตอนของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1980 : 213 - 219) ซึ่งได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

5. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับความฉลาดทางอารมณ์ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดของเดวิดและนิวสตรอม (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์.2537 : 182; อ้างอิงจาก David and Newstrom.1989 : 232) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จคือ ปัจจัยทางด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ และปัจจัยด้านอารมณ์ที่มีลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะ ผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจ และการสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้ร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มากกว่าผู้ที่คิดแก้ปัญหาเฉพาะทางได้ดีหรือผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่รวมเรียกว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 75)

กรอบแนวคิดในการวิจัย เขียนเป็นภาพประกอบได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบความคิดในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สมมติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
2. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลอย่างน้อย 1 ปัจจัย สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร โดยมีเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ผู้นำท้องถิ่น
4. การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
5. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล
 - 5.1 ด้านลักษณะประชากร
 - 5.2 ด้านความฉลาดทางอารมณ์
6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยต่างประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยในประเทศ

1. การจัดการศึกษาในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

ประวัติความเป็นมา

สำนักงานเขตประเวศ เดิมสังกัดการบริหารงานอยู่กับสำนักงานเขตพระโขนง โดยมี มติ ก.ก. ครั้งที่ 7/2531 ลงวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2531 ให้จัดตั้งสำนักงานเขตพระโขนง สาขา 2 (ประเวศ) และได้เริ่มเปิดบริการประชาชนเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ.2532 ณ อาคารชั่วคราว เลขที่ 177 – 180 ถนนอ่อนนุช (ช่วง ก.ม.11) หมู่ที่ 1 แขวงประเวศ (เขตพระโขนงเดิม) กรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ.2532 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปลี่ยนแปลงพื้นที่เขตพระโขนง เขตคลองเตย และเขตประเวศ ได้ประกาศให้สำนักงานเขตพระโขนงสาขา 2 (ประเวศ) เป็นสำนักงานเขตประเวศ มีพื้นที่การบริการ 4 แขวง คือ แขวงประเวศ แขวงหนองบอน แขวงดอกไม้ และแขวงสวนหลวง แต่ปัจจุบันมีเพียง 3 แขวง คือ แขวงประเวศ แขวงหนองบอน และแขวงดอกไม้ (เนื่องจากแขวงสวนหลวงได้จัดตั้งเป็นสำนักงานเขตพระโขนงสาขา 3 (สวนหลวง) เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ.2532 และต่อมาได้จัดตั้งเป็นสำนักงานเขตประเวศ สาขาสวนหลวง จนกระทั่งได้มีการจัดตั้งเป็นสำนักงานเขตสวนหลวง เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ.2537

ที่ตั้ง สำนักงานเขตประเวศตั้งอยู่ ณ อาคารเลขที่ 9 หมู่ที่ 14 ถนนสุขาภิบาล 1 แขวง
ประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร และเริ่มเปิดบริการประชาชน ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน
พ.ศ.2536 เขตประเวศมีพื้นที่การปกครองแบ่งเป็น 3 แขวง คือ แขวงประเวศ มี 11 หมู่บ้าน
ประกอบด้วยกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 11 คน แขวงดอกไม้ มี 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วย กำนัน
1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 12 คน และแขวงหนองบอน ไม่มี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล เขต
ประเวศ มีสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 1 คน และมีสมาชิกสภาเขตประเวศ จำนวน 7 คน มี
ชุมชนต่าง ๆ จำนวน 32 ชุมชน มีศาสนสถานต่าง ๆ คือ วัด 6 แห่งและมัสยิด 11 แห่ง มี
ประชากรทั้งสิ้น 121,247 คน แบ่งเป็นชาย 55,291 คนและหญิง 62,956 คน ประชากรส่วนใหญ่
นับถือศาสนาพุทธ รองมาคือ ศาสนาอิสลาม และศาสนาอื่นบ้างเล็กน้อย เช่น ศาสนาคริสต์ และ
ฮินดู

การประกอบอาชีพประชาชนในเขตประเวศมีการประกอบอาชีพที่สำคัญ ๆ คือการเกษตร
การปลูกไม้ยืนต้นและการปลูกผลไม้ เช่น ปลูกมะม่วง มะพร้าว ฯลฯ มีการทำนาข้าว ในพื้นที่
แขวงประเวศ (หมู่ที่ 1,2) และแขวงดอกไม้ (หมู่ที่ 6,7,8,9,10 และ 12) การเลี้ยงสัตว์ มีการเลี้ยง
ปลาทุกแขวง การเลี้ยงโคนม โคเนื้อ เป็ด ไก่ ฯลฯ การเจียรไนพลอย มีการเจียรไนพลอยเป็น
จำนวนมาก โดยเฉพาะบริเวณชุมชนริมคลองประเวศฝั่งเหนือและบริเวณใกล้เคียง เช่น ชุมชน
สุหร้าทางควาย แขวงประเวศ โดยเฉพาะนิคมอัญธานี (Gemo Polis) ซึ่งบริหารงานโดยเอกชน
คือ บริษัท I.G.S. จำกัดมหาชน จัดเป็นศูนย์อัญมณีที่ใหญ่ที่สุดในโลก ยังมีอาชีพอุตสาหกรรม
และหัตถกรรมครัวเรือน มีการประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรมครัวเรือนกระจายทั่วทุกแขวง
อาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป มีรายได้เฉลี่ย 9,500
บาท ต่อปี

การจัดการศึกษา เขตประเวศ มีจำนวนประชากรที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐาน
จำนวน 15,563 คน (ปี พ.ศ.2544) มีโรงเรียนที่สังกัดกรุงเทพมหานคร 15 โรงเรียน,สำนักงานคณะ
กรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 1 โรงเรียน, กรมสามัญศึกษา 1 โรงเรียน, สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาเอกชน 3 โรงเรียนและสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 2 แห่ง จากสรุปรายงานการประเมินตนเอง
(Self Study Report : SSR) ของสำนักงานเขตประเวศ (2543 : 95) พบว่า การจัดการศึกษา
โดยรวมของโรงเรียนในสำนักงานเขตประเวศ เฉพาะโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความ
พร้อมในทางด้านวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลางถึงดี มีสื่อ
การเรียนการสอนที่เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจาก
ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ผ่านทางคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียน
สุหร้าทางควาย มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับการเจียรไนพลอยมาทำการสอน
ให้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 เพื่อที่จะให้นักเรียนสามารถที่จะออกมา
ประกอบอาชีพได้ จากรายงานยังพบว่าโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนที่นับถือศาสนาอิสลาม ประชาชน
จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาก โดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนา

ส่วนปัญหาที่พบส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาทางด้านบุคลากรในโรงเรียนที่ไม่เพียงพอและยังไม่มีความพร้อมที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงในการปฏิรูปการศึกษา ยังขาดความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรและขาดแคลนในด้านเทคโนโลยี เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เนื่องจากเขตประเวศมีประชากรที่อพยพจากที่อื่น ๆ มาเพื่อทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก มีความแตกต่างของประชาชนทั้งในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการนับถือศาสนา และสภาพความเป็นอยู่ที่มีลักษณะในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนในเขตประเวศมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ควบคุม การรายงานผลทั้งในด้านวิชาการและการจัดสรรงบประมาณ และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือองค์กรของท้องถิ่น ทำให้บางโรงเรียนเกิดปัญหาในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

2.แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 นับได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาอย่างชัดเจนและสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมี ได้ระบุถึงสาระสำคัญของการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษา (รุ่ง แก้วแดง. 2540 : 2) โดยเฉพาะการให้ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนมีสิทธิในการจัดการศึกษา โดยกำหนดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ก็คือพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศไทย และได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา เพื่อให้คน ชุมชน และสังคมเข้ามาร่วมกันจัดการศึกษา ซึ่งได้มีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมไว้พอสรุปได้ดังนี้ คือ

ปกรณ์ ปรียากร (2530 : 64) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า “การมีส่วนร่วมถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์”

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 182) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการที่บุคคล หรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรนั้น

มิดเกล (Midgley. 1986 : 27) ให้ความหมายเชิงปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการและใช้ประโยชน์จากโครงการนั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ถอนตัวออกไปแล้วโครงการนั้น ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไปได้

กุสตาโว (Gustavo. 1992 : 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้นโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นการเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกลงไปกว่าเพียงการมีส่วนรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

จากความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือคณะบุคคลได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข ร่วมตัดสินใจและประเมินผล เพื่อที่จะทำประโยชน์ในเรื่องที่เกี่ยวกับส่วนรวม เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามความต้องการองค์การ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้ามองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาแล้วมีดังนี้ (ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2531 : 24 - 30)

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น
3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น
5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน กำหนดขึ้นจากการมีหรือไม่มีปัจจัยบางสิ่งบางอย่าง การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 6 ชั้น จากการไม่มีส่วนร่วมเลยจนถึงการมีส่วนร่วมในอุดมคติ พิสัยการมีส่วนร่วมเป็นอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ (ชินรัตน์ สมสืบ. 2539 : 57)

1. การไม่มีส่วนร่วมอย่างสิ้นเชิง (no participation at all)
2. การมีส่วนร่วมเพียงในนาม (nominal participation)
3. การมีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย (minimal participation)
4. การมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม (optimal participation)
5. การมีส่วนร่วมมาก (maximal participation)
6. การมีส่วนร่วมในอุดมคติ (ideal participation)

เมื่อพิจารณาจากพิสัยความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมแล้ว สามารถแบ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทเป็น 9 ชนิดดังนี้ (ชินรัตน์ สมสืบ. 2539 : 57)

1. บังคับร่วม (Join Else) ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชนบท เพราะการขู่เข็ญ (threats) หรือการบังคับ (coercion) จากภายนอก กลวิธีขู่เข็ญหรือบังคับมีหลายรูปแบบและจะ

เกิดจากคนที่มีผลประโยชน์จากการดำเนินงานหรือจากผลของงาน แต่ไม่ใช้การมีส่วนร่วมทั้งหมดเพราะไม่ได้เต็มใจ และไม่มีอิสระในการเลือกว่าจะร่วมหรือไม่ร่วม

2. การมีส่วนร่วมโดยการผลักดัน (Push Cart Participation) ประชาชนจะถูกผลักดันจากอำนาจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (interest) และผลประโยชน์ (benefit) จากโครงการ อำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจจะเป็นการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน โดยได้รับรางวัลในรูปการแต่งตั้งตำแหน่งสูงขึ้นเพื่อความสำเร็จของโครงการ ผู้ที่ใช้อำนาจนี้ เช่น ผู้นำชุมชน นักการเมือง หัวหน้าแผนกการเมือง ประชาชนก็เปรียบเหมือนรถลากที่ถูกผลักดันโดยอำนาจที่มองเห็นและมองไม่เห็น ประชาชนไม่ได้ตัดสินใจ ฉะนั้นจึงเป็นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงในนาม (nominal)

3. กลอุบายหรือการมีส่วนร่วมโดยมีเงื่อนไข (Trick or Participation by Gimmickry) ประชาชนถูกจ้างให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ไม่ได้แก้ปัญหของพวกเขา การเบี่ยงเบนความสนใจไปสู่เรื่องอื่น เป็นการสร้างความสบายใจให้แก่ประชาชนเป็นการชั่วคราวจากปัญหาที่แท้จริงของพวกเขา การใช้กลอุบายและเงื่อนไขนี้ ชนชั้นผู้นำผู้มีอิทธิพลสูงจะเสนอโครงการที่เบี่ยงเบนความสนใจของคนจนจึงเป็นการมีส่วนร่วมนี้จึงเป็นเพียงในนาม (nominal)

4. การพูดข้างเดียว (Monologue) โดยนัยของการพูดข้างเดียวนั้น การสื่อสารจะเป็นแบบทางเดียว (one – way) คนส่งข่าวจะป้อนข้อมูลแก่ผู้รับฝ่ายเดียว วิธีนี้ไม่ได้จัดทำกลไกสำหรับการฟังข้อมูลย้อนกลับและไม่มีการเจรจาต่อรอง (negotiation) สมมติฐานของโครงการคือให้ประชาชนรู้จักโครงการแล้วเขาจะมามีส่วนร่วมเอง โครงการเหล่านี้มักจะดำเนินการผ่านสื่อมวลชน (mass media) เช่นสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะมีน้อย

5. ถามเอง – ตัดสินใจเอง (Ask – I Decide) ประชาชนจะถูกถามถึงความคิดและข้อเสนอแนะต่าง ๆ แต่ไม่ได้มีการยืนยันหรือรับประกันว่าความคิดของประชาชนจะได้รับการพิจารณาในการกำหนดการวางแผนและดำเนินการในโครงการ การถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ทำได้โดยการประชุม การมีสภาท้องถิ่น การสำรวจ การตรวจสอบ การสอบถาม และการไต่สวนสาธารณะแต่ในความชัดเจนแล้วการมีส่วนร่วมชนิดนี้จะมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6. การนำไปสู่ความสงบ (Peace Pipe) ความคิด ความเห็น และข้อเสนอของประชาชนจะถูกร้องขอให้มีส่วนร่วมในการวางแผนและการบริหารโครงการ ประชาชนจะมีส่วนร่วมจริง ๆ ในกลไกการวางแผน แต่การตัดสินใจในเรื่องของการสมเหตุสมผลและความคงอยู่ของโครงการยังเป็นสิทธิของผู้กำหนดโครงการ การมีส่วนร่วมแบบนี้จึงมีในระดับต่ำกว่าระดับที่เหมาะสม

7. การจับมือกัน (Handclasp) ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงตั้งแต่การกำหนดโครงการ จนดำเนินการโครงการ การตัดสินใจจะร่วมกันระหว่างประชาชนและผู้ออกแบบโครงการ (project designer) ปัญหาและประเด็นต่าง ๆ จะถูกแก้ไขโดยการเจรจาต่อรอง และการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างเสรี มีการร่วมมือกันอย่างเป็นรูปธรรม (concrete) ระหว่างผู้ได้รับประโยชน์และผู้ได้รับมอบโครงการ การมีส่วนร่วมแบบนี้จะสูงกว่าระดับที่เหมาะสม

8. เสียงประชาชน (Vox Populi) เสียงประชาชนจะได้รับการฟังและพิจารณา ความคิดความเห็น ข้อเสนอแนะ และความรู้สึกรู้สึกของประชาชนจะมีน้ำหนักในกระบวนการตัดสินใจ ประชาชนจะมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการตัดสินใจจากการกำหนด (formulation) จนถึงการประเมินผล (evaluation) โครงการ ถ้ามีความคิดเห็นหรือปัญหาระหว่างผู้ก่อให้เกิดโครงการและผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการที่เกิดขึ้นก็ต้องฟังเสียงประชาชนว่ามีความประสงค์อย่างไร การมีส่วนร่วมแบบนี้จะสูงมาก

9. เสียงประชาชนคือกฎหมาย (Vox Populi Est Lex) การมีส่วนร่วมแบบนี้เป็นความต้องการของประชาชนมีความเข้มแข็งสูงสุด ประชาชนจะตัดสินใจในโครงการด้วยตัวเองตั้งแต่ชนิดของโครงการ ทิศทางโครงการ ทรัพยากรที่ใช้ แหล่งที่มาของทรัพยากร ผู้ใช้ และช่วงเวลาที่ใช้ (when) การมีส่วนร่วมแบบนี้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นอุดมคติ

ส่วนความคิดของอาร์นสไตน์ (Arnstein, 1969 : 216) นั้นเห็นว่า การมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นบันไดการมีส่วนร่วม (participation ladder) 8 ขั้น ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 2 บันไดของการมีส่วนร่วม 8 ขั้น ของอาร์นสไตน์

ที่มา : Arnstein, S.R. (1969, July). "Ladder of citizen participation," *Journal of American Institute of Planners*. 216 - 224.

ในขั้นแรกของบันไดคือ ขั้นถูกจัดกระทำ และขั้นที่สอง คือขั้นบำบัดรักษานั้น เรียกว่า การมีส่วนร่วมเทียมหรือไม่มีส่วนร่วม เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าไม่ถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการตัดสินใจ ในกรณีนี้จะมีกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่อยู่ในอำนาจเท่านั้นทำหน้าที่ตัดสินใจโดยไม่มีการพูดถึงเนื้อหา วิธีการของการตัดสินใจหรือตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่นั้น ขั้นที่สองนี้สร้างขึ้นมาก็เพื่อที่จะทดแทนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสองขั้นนี้ไม่ใช่เป็นการทำให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือควบคุมโครงการ แต่จะช่วยให้ผู้กุมอำนาจอยู่ดำเนินการให้การศึกษา (educate) หรือการทำการรักษา (cure) ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

บันไดขั้นที่ 3 ถึง 5 ก้าวหน้าถึงระดับที่เรียกว่า การมีส่วนร่วมแบบพิธีกรรมหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน โดยขั้นที่ 3 ขึ้นรับฟังข่าวสาร และขั้นที่ 4 ขึ้นปรึกษาหารือ ความเห็นหรือข้อคิดของประชาชนได้รับการฟังจากผู้กุมอำนาจอยู่มากขึ้น แต่ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้พวกเขาไม่มีอำนาจที่จะรับประกันได้ว่า ความคิดเห็นของพวกเขาจะได้รับการเอาใจใส่จากผู้มีอำนาจเต็ม เมื่อการมีส่วนร่วมถูกจำกัดอยู่ที่ระดับเหล่านี้ จึงไม่มีทางที่จะทำการเปลี่ยนแปลงสภาพได้ ส่วนในขั้นที่ 5 ขึ้นปลดปล่อย เป็นขั้นสูงของการมีส่วนร่วม บางส่วนที่ยอมให้คนจนให้คำแนะนำได้แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งสิทธิในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจต่อไป

บันไดระดับสูงขึ้นเป็นระดับที่เรียกว่า อำนาจเป็นของประชาชน ซึ่งเพิ่มระดับของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าไปสู่ขั้นที่ 6 ขึ้นเป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้เขาสามารถเข้าร่วมในการเจรจาเพื่อผลประโยชน์เสียกับผู้มีอำนาจดั้งเดิม ส่วนในขั้นที่ 7 ขึ้นใช้อำนาจผ่านตัวแทนและขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุมโดยประชาชน เป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชนโดยผ่านตัวแทนหรือประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

อาร์นสไตน์เองได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง 8 ขั้นของตนให้เป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ทำให้นานไว้ในบันได 8 ขั้นของอาร์นสไตน์ ดังที่เสนอไว้ในแผนภาพแล้ว โดยเนื้อหาของการแบ่งเป็น 3 ขั้นใหญ่ ๆ ดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (pseudo – participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (passive participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใด ๆ ในการตัดสินใจแต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (partial participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (genuine participation) การมีส่วนร่วมระดับนี้ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการฟัง และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของอาร์นสไตน์นี้ มองความเข้มของการมีส่วนร่วมในแง่ของการมีอำนาจในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งมีพิสัยของความเข้มตั้งแต่การไม่มีอำนาจในการตัดสินใจเลยไปจนถึงการมีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเต็มที่

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1980 : 213 - 219) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ ริเริ่มตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ชาดิด และคณะ (Shadid and others. 1982 : 356) เห็นว่าแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ ซึ่งได้จำแนกขั้นตอนหรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (decision making) การดำเนินการ (implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

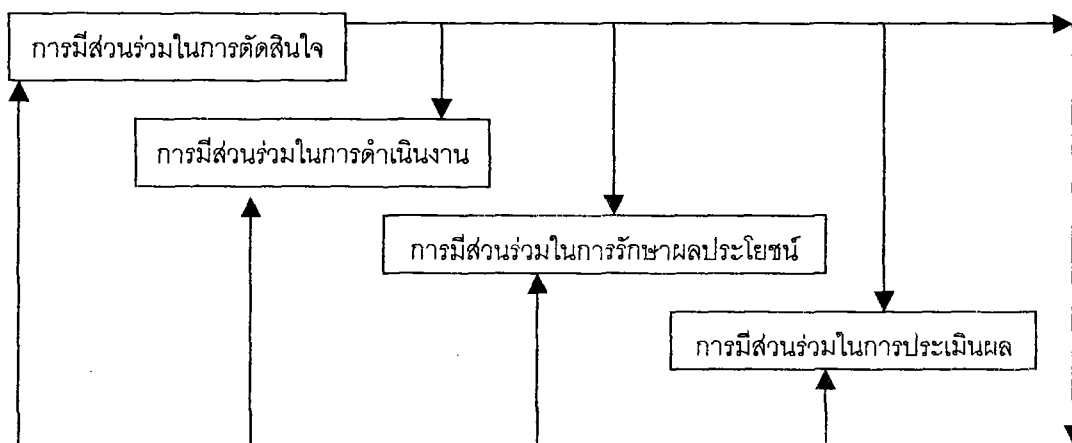
ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

สนาน ธรรมรส (2541 : 25) ได้สรุปวงจรของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของโคเฮนและอัฟฮอฟ ดังนี้

ภาพประกอบ 3 สรุปวงจรของการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่นำเสนอ นั้น เป็นแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ นับได้ว่าเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการเป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการศึกษา การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะไม่มี ความชัดเจนในด้านของผลประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับ ดังนั้นเมื่อนำแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ มาผสมผสานกับแนวคิดของนักวิชาการไทยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ ริเริ่มตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benifits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

การจำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วม

ในการจำแนกการมีส่วนร่วมตามประเภทของผู้เข้าร่วมนั้น โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1980 : 222) ได้จำแนกผู้เข้าร่วมออกเป็น 4 ประเภท คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (local residents) ผู้นำท้องถิ่น (local leaders) เจ้าหน้าที่ของรัฐ (government personnel) และคนต่างชาติ (foreign personnel) กรรณิการ์ ชมดี (2524 : 108) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พัฒนาการและผู้นำอื่น ๆ มีอิทธิพลระดับท้องถิ่นต่อการชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 192) ได้วิเคราะห์พระราชบัญญัติและระเบียบของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ปรากฏว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษามีอยู่ในลักษณะเดียวคือในรูปแบบของ “คณะกรรมการ” การเข้าร่วมในคณะกรรมการก็จะอยู่ในลักษณะของ “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ซึ่งมีความหมายรวมถึงข้าราชการในหน่วยงานอื่น ข้าราชการที่เกษียณแล้ว หรือประชาชนทั่วไป

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 149) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าผู้ที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการโรงเรียน และวิทยากรจากภายนอก ซึ่งมีส่วนสอดคล้องกับชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 87) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีดังนี้ คือ กรรมการศึกษา/กรรมการโรงเรียน ผู้ประกอบการในชุมชน คนเฒ่าคนแก่ในชุมชน ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ผู้ปกครองและศิษย์เก่า

3. ผู้นำท้องถิ่น

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 มาตรา 9 (6) ว่าด้วย “การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น” ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าในงานวิจัยนี้จะใช้ ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งได้มีให้ความหมายของผู้นำท้องถิ่นไว้ดังนี้

เสถียร เหลืองอร่าม (2528 : 234 – 235) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพเด่นในสังคมหรือชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีโอกาสที่จะใช้ความรู้ความสามารถนั้น ๆ ประกอบทั้งมีความโอปอ้อมอารี รู้จักเสียสละ มีความก้าวหน้ากล้าหาญ มีความคิดริเริ่มและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งเป็นผู้ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

ทวี ทิมชา (2528 : 171) ได้รวบรวมความหมายของผู้นำท้องถิ่นจากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ ดังนี้

ผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้ง เลือกตั้ง หรือเป็นสมาชิกที่มีอิทธิพลในกลุ่มระดับท้องถิ่นที่สามารถปกครองบังคับบัญชา จูงใจ ประสาน บังคับ ออกคำสั่งให้สมาชิกในกลุ่มปฏิบัติตามได้

ผู้นำท้องถิ่น คือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพเด่นประกอบกับมีคุณลักษณะและความสามารถพิเศษ ซึ่งคนในท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ ให้ความเคารพนับถือและเชื่อถือ

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้มีบุคลิกภาพเด่นประกอบกับความสามารถเป็นพิเศษในกลุ่มคนหรือในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งในกลุ่มแต่ละกลุ่มย่อมประกอบด้วย บุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถหรือทักษะแตกต่างกันไป ในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกันในฐานที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มจะต้องยอมรับนับถือความคิดซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้เองสถานการณ์ที่บีบตัวขึ้นจึงผลักดันให้สมาชิกของกลุ่มบางคน กลายเป็นผู้นำและบางคนกลายเป็นผู้ตาม ส่วนประกอบที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้นำย่อมมาจากลักษณะพิเศษประจำตัว เช่น ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความโอบอ้อมอารี และความเสียสละ

กล่าวโดยสรุป ผู้นำหรือผู้นำท้องถิ่น คือบุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในกลุ่ม เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสมาชิกในกลุ่ม ที่จะปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่ง สามารถให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสิ่งที่ผู้อื่นร้องขอและบรรยากาศของการเป็นผู้นำในองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นปัจจัยผันแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ลักษณะของผู้นำท้องถิ่น

สุนทร พูนเอียด (2531 : 158) ได้เสนอว่า ผู้นำท้องถิ่นของไทยควรมีลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. อายุ เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตร และยังมีค่านิยมต่อระบบความอาวุโส หรือคนสูงอายุ กล่าวคือต้องอยู่ในช่วงอายุ 25 - 60 ปี
2. เพศ เพศชายจะได้รับการยอมรับจากสังคมให้เป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิง
3. ฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้นำท้องถิ่นส่วนมากจะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ชาวบ้านมักจะสนับสนุนให้ผู้มีฐานะเหลือกินเหลือใช้และพอมีพอกินเข้าไปเป็นผู้นำของท้องถิ่น
4. ระดับการศึกษาหรือการศึกษาอบรม ผู้นำท้องถิ่นมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม จึงจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน
5. ฐานะทางสังคม ผู้ที่จะได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่จะต้องมีตำแหน่ง และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล เป็นต้น

6. ประสบการณ์นอกหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นมักจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์นอกหมู่บ้าน กว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตและความเป็นผู้นำในเมือง หรือ ชุมชนที่เจริญ เคยไปต่างถิ่นและผ่านแหล่งอารยธรรมมากมาย นอกจากนี้จะมีความสัมพันธ์กับ สื่อมวลชนสูง เช่น พังวิทย์ อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ความรู้มาก เห็นมาก ทำให้ชาวบ้านยอมรับนับถือ

7. ความชำนาญพิเศษ ผู้นำจะเป็นผู้ได้รับการฝึกอบรมหรือมีความชำนาญในงานบางอย่าง ซึ่งชาวบ้านนิยมมากเป็นพิเศษ เช่น ช่างไม้ฝีมือดี มีความเชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์ เป็น หมอแผนโบราณ หรือข้าราชการมาก่อน เป็นต้น

8. มาตรฐานทางศีลธรรม ผู้นำจะเป็นผู้ที่ได้รับการนิยมนยกย่องกันทั่วไปว่าเป็นผู้เคร่ง ศาสนา หรือเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและจริยธรรม

9. เป็นผู้ที่มีผู้ให้ความเคารพนับถือและยำเกรง แต่มิใช่ชาวบ้านเกรงกลัว

10. ได้รับการยกย่องจากชาวบ้านว่า เก่งกว่า ดีกว่า

11. มักช่วยเหลือเจือร้อมแทนผู้อื่นในแนวที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

12. แสดงออกถึงความใจกว้าง

13. เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวประชาชนและความต้องการที่จะปรับปรุงตนเอง

14. เป็นผู้ที่ยินดียินยอมฟังคนอื่นอย่างมีเหตุมีผล และเปิดโอกาสให้ผู้ตามได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

15. เป็นผู้พร้อมที่จะรับฟังเหตุผล

16. เป็นผู้ที่มีความตั้งใจทำงานเพื่อส่วนรวม

17. เป็นมิตรที่ดีของชนทุกชั้น

18. เป็นผู้ที่ประชาชนชอบและกล่าวถึงอยู่เสมอ

ประเภทของผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ (สุนทร พูนเอียด. 2531 : 160)

1. ผู้นำแบบทางการ (Formal Leadership) เป็นผู้นำที่มีตำแหน่งฐานะความรับผิดชอบแบบทางการโดยวิธีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งจากกรรมวิธีที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แพทย์ประจำตำบล

1.2 คณะกรรมการต่าง ๆ ขององค์การชุมชน กลุ่มชาวนา คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการสภาตำบล เป็นต้น

ผู้นำท้องถิ่นแบบนี้มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของราชการคำจุนอยู่ ตำแหน่งเหล่านี้เป็นไป โดยการเลือกตั้ง แต่งตั้ง และประกาศเป็นทางการให้ทราบ

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leadership) เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นจากการปะทะสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการมาเป็นเวลานาน แล้วประชาชนในท้องถิ่นได้ให้ความไว้วางใจให้บุคคลคนใดคนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนหรือกลุ่ม ผู้นำของท้องถิ่นในลักษณะนี้เรียกว่าผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เช่น สมาชิกอาวุโสที่สุดของครอบครัว ข้าราชการบำนาญหรือครูอาวุโสเก่าแก่ ผู้มั่งคั่ง ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญพิเศษ

ในงานวิจัยฉบับนี้ จะใช้ผู้นำท้องถิ่นแบบที่เป็นทางการเท่านั้น โดยจะแบ่งผู้นำท้องถิ่นออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. ผู้นำทางการปกครอง ซึ่งได้แก่ สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตประเวศ สมาชิกสภาเขตประเวศ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ในเขตประเวศ
2. ผู้นำทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ ศึกษาธิการเขตประเวศ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ และผู้อำนวยการโรงเรียนทุกแห่งในเขตประเวศ กรรมการศึกษาหรือกรรมการโรงเรียนทุกแห่ง
3. ผู้นำทางศาสนา ซึ่งได้แก่ เจ้าอาวาสของทุกวัดในเขตประเวศ โต๊ะอิหม่ามของมัสยิดทุกแห่งในเขตประเวศ
4. ผู้นำทางองค์กรเอกชน ได้แก่ ประธานมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการศึกษาหรือสาธารณประโยชน์ในเขตประเวศ
5. ผู้ทรงคุณวุฒิในเขตประเวศ ได้แก่ กรรมการสภาวัฒนธรรมเขตประเวศ

4. การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 39 และ 40 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง และให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรีของแต่ละสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ ตามนัยของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ต้องการที่จะปฏิรูปโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องใช้นวัตกรรมรูปแบบใหม่มาใช้ในการปฏิรูปการศึกษาโดยอาศัยหลักการกระจายอำนาจการตัดสินใจทางการบริหาร โดยให้ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการได้ร่วมกันตัดสินใจในระดับโรงเรียน (สุรัฐ ศิลปอนันต์. 2541 : 7) โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาอยู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามาร่วมบริหาร (วิจิตร ศรีสะอ้าน. 2543 : 10)

รูปแบบของการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของการปฏิรูปการศึกษาซึ่งหลาย ๆ ประเทศได้ใช้รูปแบบของ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management หรือ SBM) กล่าวคือสถานศึกษาจะมีอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้รับบริการและชุมชนโดยรอบ ภายใต้กรอบนโยบายและแผนที่กระทรวงและเขตพื้นที่การศึกษากำหนด โดยคณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใส และเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบได้ตลอดเวลา

การที่โรงเรียนจะสามารถใช้อำนาจที่ได้รับไปบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจนทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพในระดับที่น่าพอใจ โดยการให้ทุกส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) ซึ่งจะทำให้การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อทุกคนในสังคม (Education for All) และจะเป็นการจัดการศึกษาที่จะช่วยแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นทั้งมวล (Education for All Problem) (ประเวศ วะสี. 2539 : 32 - 35) ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมของมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนหรือท้องถิ่นที่ประกอบกลุ่มผู้ให้บริการทางการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และบุคลากรทางการศึกษากับกลุ่มผู้รับบริการทางการศึกษา ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการจัดการศึกษา ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น รูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานได้มีนักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541 : 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง (School Centered Administration) ที่ให้โรงเรียนมีความเป็นอิสระ (Autonomy) มากขึ้นโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการจัดการศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุน การช่วยเหลือ (Assist) การให้คำปรึกษา คำแนะนำ (Advice) การประเมิน (Asses) และการอนุมัติ การรับรอง (Approve) เป็นการบริหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการวิจัยที่ยืนยัน ประโยชน์ของการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (Participatory decision - making) โดยมุ่งให้อำนาจแก่กรรมการโรงเรียนใน 3 เรื่อง คือ งบประมาณ บุคลากร หลักสูตรหรือโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งด้านวิชาการและพฤติกรรมกับนักเรียน จนเป็นที่พึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 270) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นโรงเรียนที่มีอำนาจการบริหารเต็มที่อยู่นอกการควบคุมของท้องถิ่น (District) และบริหารโดยคณะกรรมการโรงเรียน (Board of Trustees) ซึ่งมีวิธีการบริหารที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับภารกิจรวมทั้งปรัชญาของโรงเรียน ภายใต้สัญญาและเงื่อนไขที่ทำกับฝ่ายรัฐบาล

ถวิล มาตรเลียม (2542 : 12) ได้ให้ความหมายว่า การคืนความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้กับผู้ได้รับประโยชน์และใกล้ชิดสัมผัสกับเด็กมากที่สุดคือ ครู อาจารย์ ผู้บริหาร โดยมี พ่อ แม่ ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน (partners) ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน เพราะอยู่บนพื้นฐานของความต้องการของประชาชนและผู้รับผลประโยชน์ ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความเป็นผู้นำ (Leadership) ให้แก่ท้องถิ่นมากขึ้น

กฤษณ์เทพ อุปจันทร์ (2542 : 33) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียนที่ยึดหลักการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง (Central Authority) ที่มุ่งให้มีการตัดสินใจร่วมกันในระดับหน่วยปฏิบัติ (School Site) ระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการทางการศึกษาได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครูและบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มผู้รับบริการการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน ผู้แทนองค์กรประเภทต่าง ๆ ในชุมชน โดยให้มีการตัดสินใจอย่างมีอิสระ (Autonomy) และมีความรับผิดชอบ (Responsibility) ต่อบทบาทและภารกิจของโรงเรียนที่พึง มีต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ และวิชาการ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2542 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องและผู้สนับสนุนโรงเรียน เป็นต้น ควรมีอำนาจหน้าที่และความมีอิสระมากขึ้นในการจัดสรรทรัพยากรด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านงบประมาณ บุคลากร หลักสูตรและทรัพยากรทางกายภาพ เป็นต้น ภายใต้ กฎ ระเบียบ นโยบายหรือการกำกับการจัดลำดับ ตลอดจนได้รับการตรวจสอบจากท้องถิ่น รัฐหรือส่วนกลางอยู่

โมคอฟสกีและเฟลมมิง (Mojkiwski & Fleming. 1988 : 3) กล่าวว่า สมมติฐานของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ การที่ประชาชนผู้อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนสามารถที่จะตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา เช่น หลักสูตร การเรียนการสอน การจัดสรรทรัพยากรสำหรับนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของนักเรียนและสถาบันการศึกษา

เดวิด (David. 1989 : 46) ได้ให้ความหมายไว้ว่า โรงเรียนควรมีส่วนในการตัดสินใจอย่างอิสระ (Autonomy) ในการดำเนินต่าง ๆ โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณ และการบริหารจัดการควรมากขึ้น และให้มีการควบคุมจากส่วนกลางจะน้อยลง โรงเรียนควรมีต้องมีคุณลักษณะที่จำเป็นคือมีการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และสมาชิกอื่น ๆ ของชุมชน เพื่อเพิ่มความเป็นอิสระและความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรในการแก้ปัญหา ปรับปรุงประสิทธิภาพของโรงเรียนและการพัฒนาโรงเรียนในระยะยาว

มาร์ติน (Martin. 1993 : 1) ได้ให้ความหมายว่า เป็นนโยบายการพัฒนาการศึกษา โดยการเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจากรัฐหรือส่วนกลางไปยังสถานศึกษาแต่ละแห่ง

โดยให้ความสำคัญกับครู ผู้ปกครองและนักเรียนในการที่จะควบคุมกระบวนการจัดการศึกษา โดยให้ความสำคัญชอบในเรื่องที่เกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร หลักสูตร โดยมีกุญแจสำคัญคือการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของครู ผู้ปกครองและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ๆ

Assessment of School – Based Management (1996 : 1) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการกระจายอำนาจการควบคุมจากส่วนกลางไปยังชุมชนและโรงเรียนโดยให้คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชนมาเป็นกรรมการ เพื่อที่จะได้มีอำนาจควบคุมสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในระดับโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนมากขึ้น และทำให้เกิดผลปฏิบัติงานของโรงเรียนนั้นเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

โดยสรุปความหมายของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management) เป็นการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชนและนักเรียน เพื่อสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผลของการศึกษา โดยให้มีการกระจายอำนาจในด้านงบประมาณ หลักสูตร และบุคลากรให้สถานศึกษาและชุมชน มีความเป็นอิสระในการจัดการศึกษา มีความยืดหยุ่น มีความรับผิดชอบ มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่ต้องสามารถที่จะตรวจสอบได้

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่นิยามกันใช้อย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ประเทศ เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศนั้น ๆ โดยที่แนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นมีจุดมุ่งหมายหลักคือการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน และการเข้ามามีส่วนร่วมของส่วนต่าง ๆ ในสังคม คือการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นเป็นระบบที่ออกแบบเพื่อพัฒนาการศึกษาโดยการเพิ่มอำนาจให้ประชาชนในเขตพื้นที่ที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ (Clune & White. 1988 : 1) และในการเพิ่มอำนาจ (Empowerment) ให้แก่โรงเรียนแต่ละโรง (Short & Greer. 1989 : 8) ให้มีความสมดุลระหว่างอำนาจหน้าที่ (Authority) ความรับผิดชอบ (Responsible) และความมีอิสระ (Autonomy) แต่สามารถที่จะตรวจสอบ (Accountability) ได้ (Candoli. 1991 : 34) กลยุทธ์ที่สำคัญการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานก็คือต้องมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ (Decentralization Decision - making) และอำนาจหน้าที่จากส่วนกลางไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและไปยังโรงเรียน (Oswald. 1995 : 1) ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 9 (1) (2) และ (6) คือให้มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในการจัดการศึกษา รวมทั้งมาตรา 39 และ

40 ให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

จะเห็นได้ว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้นจะสำเร็จได้ จำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวทางที่สำคัญ 2 แนวทางคือ มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางลงไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมจากส่วนต่าง ๆ ของสังคม เพื่อสามารถที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 รูปแบบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งมีผู้เสนอไว้ในหลายกรณีคือรูปแบบของเคนเนตและเทเรซา (Kenneth and Teresa. 1998 : 3 - 8) ได้นำเสนอไว้ใน 4 รูปแบบคือ

1. รูปแบบที่ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Administrative Control SBM : Principal Decide) การบริหารในรูปแบบนี้เป็นการให้อำนาจหน้าที่ในด้านงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตรแก่ผู้บริหารโรงเรียนในการตัดสินใจดำเนินการ โดยคณะกรรมการโรงเรียนมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียนเท่านั้น ดังนั้นเพื่อเป็นหลักประกันในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เขตพื้นที่ที่จะต้องเพิ่มการตรวจสอบให้มากขึ้น เพื่อให้การใช้จ่ายทรัพยากรของโรงเรียนเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด

2. รูปแบบที่ครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Professional Control SBM : Teachers Decide) เป็นรูปแบบที่คณะกรรมการโรงเรียนมีอำนาจในการตัดสินใจทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และด้านหลักสูตร โดยมีตัวแทนครูเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการโรงเรียนในสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้ปกครอง นักเรียน ผู้บริหาร เป็นต้น และเนื่องจากมีตัวแทนครูในสัดส่วนที่มากกว่าดังกล่าว จึงทำให้ครูมีบทบาทในการตัดสินใจสูง ทั้งนี้ก็เป็นไปตามแนวคิดที่ว่าครูเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียนสามารถที่จะพิจารณาตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สอดคล้องและมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบที่ผู้ปกครองและชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Community Control SBM : Parent / Community Members Decide) เป็นรูปแบบที่เพิ่มอำนาจในการตรวจสอบให้แก่ผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางที่จะทำให้ผู้บริโภครู้พอใจ โดยให้ชุมชนเป็นผู้ดูแล แนวคิดพื้นฐานของการบริหารโรงเรียนในแบบนี้มีอยู่ว่า หลักสูตรของโรงเรียนควรจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน เมื่ออำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร อยู่กับผู้ปกครองและชุมชน การบริหารจัดการเพื่อตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนจะมีมากขึ้นกว่าที่อำนาจการบริหารไปตกอยู่ในมือผู้อื่น (ครูและผู้บริหาร) การบริหารในรูปแบบนี้จะมีสัดส่วนของผู้ปกครองและชุมชนมากกว่าสมาชิกในกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนจึงตกอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ปกครองและชุมชน

4. รูปแบบที่ผู้ปกครองและครูมีอำนาจในการตัดสินใจ (Balanced Control SBM : Parents and Teachers, as Equals, Decide) รูปแบบนี้เป็นการผสมผสานระหว่างผู้ปกครองกับครูให้มีบทบาทในการกำกับดูแลโรงเรียนด้วยกันทั้งสองฝ่าย แนวคิดพื้นฐานของการบริหารในรูปแบบนี้มีอยู่ว่า ครูก็มีความตั้งใจที่จะตอบสนองต่อคุณค่าและความต้องการของผู้ปกครอง ในขณะที่ผู้ปกครองก็ต้องการที่จะมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการให้เกิดผลดีแก่เด็ก ๆ ของตนในโรงเรียน ดังนั้น ทั้งผู้ปกครองและครูจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจทั้งในเรื่องของหลักสูตร งบประมาณ และบุคลากร คณะกรรมการโรงเรียนในรูปแบบนี้จึงเป็นคณะกรรมการที่มีอำนาจในการตัดสินใจ และมีความสมดุลระหว่างสมาชิกที่ได้มาจากครูและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับคุนซ์ (Kuehn.1996 : 2) ก็ได้เสนอรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานใน 4 รูปแบบเช่นกันคือ

รูปแบบที่ 1 การบริหารแบบประชาธิปไตย เป็นการบริหารที่ให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจกระทำได้ในรูปของคณะกรรมการหรือผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งหมด การบริหารในรูปแบบนี้ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพครูในสหรัฐอเมริกา

รูปแบบที่ 2 การบริหารที่ครูใหญ่เป็นผู้ชี้แนะ เป็นการบริหารที่ใช้การปรึกษากับบุคลากรในโรงเรียนหรือผู้ปกครอง แต่อำนาจในการตัดสินใจชี้ขาดยังคงเป็นของครูใหญ่

รูปแบบที่ 3 การบริหารโดยคณะกรรมการผู้ปกครอง การบริหารในรูปแบบนี้มีหลายกรณีที่คณะกรรมการผู้ปกครองได้มาโดยการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับปรุงหรือลดบทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนโดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในบางกรณีมีการปรับปรุงการบริหารในรูปแบบนี้ให้คล้ายกับการจัดโรงเรียนในกำกับของรัฐ (Charter Schools)

รูปแบบที่ 4 การบริหารโดยคณะกรรมการที่มีอำนาจในการดำเนินการอย่างจำกัด ซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อพื้นที่รอบข้างของโรงเรียนนั้น ตัวอย่างของการบริหารในรูปแบบนี้อาจเป็นไปในลักษณะของทีมงานของโรงเรียน มีการตัดสินใจเกี่ยวกับศึกษาพิเศษ หรือการตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียนในเรื่องค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่ส่งมาจากเขตพื้นที่การศึกษา

อย่างไรก็ตามได้มีการทำการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้นำเสนอทางเลือกในการบริหารสถานศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการใน 3 รูปแบบ พิจารณาได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 คณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการบริหารมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการ หรือการตัดสินใจในการกิจทั้งที่เป็นงานสำคัญและอาจมีบ้างที่เป็นงานประจำของการบริหารจัดการในสถานศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

รูปแบบที่ 2 คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการที่ปรึกษามีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม การบริหารจัดการแก่ผู้บริหาร และอาจมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในงานประจำของสถานศึกษาได้ ตลอดจนการดำเนินการหรือร่วมดำเนินการในบางเรื่อง คณะกรรมการในรูปแบบนี้จึงไม่มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจในการกิจการบริหารจัดการของสถานศึกษา โดยเฉพาะที่เป็นงานสำคัญ เช่น ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคลและงบประมาณ เป็นต้น

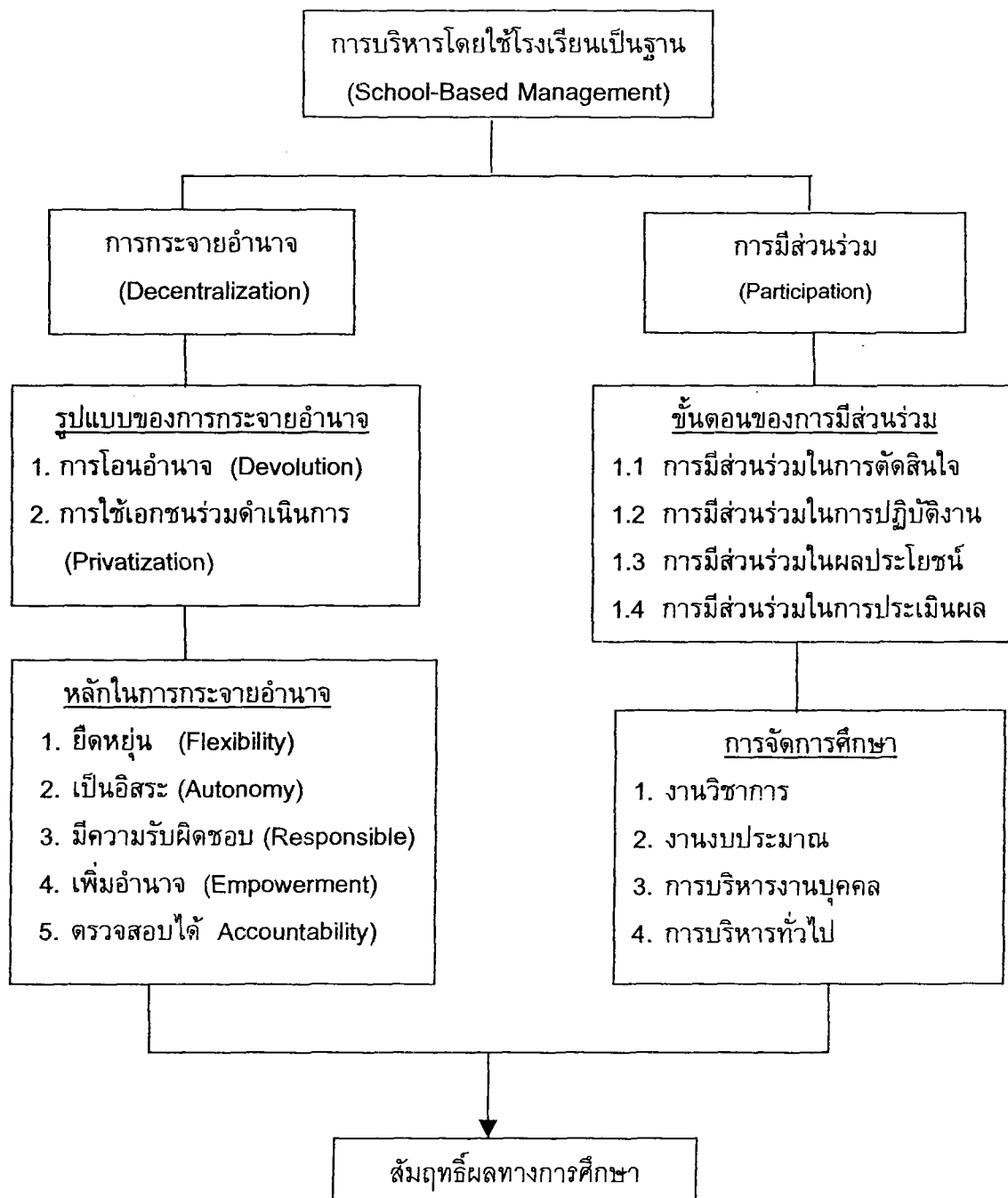
รูปแบบที่ 3 คณะกรรมการกึ่งบริหารและที่ปรึกษา

คณะกรรมการกึ่งบริหารและที่ปรึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยตัดสินใจในเรื่องที่เป็นงานสำคัญบางเรื่องหรือหลายเรื่อง หรือมีอำนาจในการตัดสินใจในงานประจำของสถานศึกษาในบางเรื่องหรือหลายเรื่อง นอกนั้นก็ยังมีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริม การบริหารจัดการแก่ผู้บริหารเท่านั้น

อนึ่ง ได้มีการทำการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งได้นำเสนอผลการศึกษาถึงอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา ซึ่งมุ่งสะท้อนถึงหลักการที่ว่า

1. สถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการศึกษาอย่างเบ็ดเสร็จในระดับสถานศึกษา (One – Stop Only Service)
2. สถานศึกษาควรมีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหาร
3. สถานศึกษาควรมีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ อย่างแท้จริง

หลักในการพิจารณาดังกล่าวจึงเป็นหลักที่สอดคล้องกับแนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Base Management) ที่มุ่งกระจายอำนาจในด้านต่าง ๆ ให้แก่สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในระดับรากหญ้า โดยมีความเชื่อว่าการตัดสินใจที่กระทำใกล้กับผู้ให้บริการมากเท่าไร ย่อมทำได้ดีขึ้นเท่านั้น และยังก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อผู้ให้บริการด้วย” นั่นคือถ้าอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจอยู่ที่สถานศึกษามากขึ้น เพราะสถานศึกษาอยู่ใกล้ชิดกับผู้ให้บริการการศึกษามากกว่าเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานในส่วนกลาง ดังนั้นย่อมรู้ เข้าใจปัญหาทางการศึกษาและในส่วนที่เกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นกับผู้ให้บริการการศึกษาได้ดี และเมื่อการแก้ปัญหาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ผู้ให้บริการการศึกษาย่อมเกิดความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับ ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 สรุปแนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศไทย และได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9 (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน

องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นและ มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งงานวิชาการ งาน งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบความคิดในการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้นำชุมชนในครั้งนี้อย่างมีขอบข่ายและอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาดังนี้

5.1. งานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดและถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา เนื่องจาก งานวิชาการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา (ธงชัย สันติวงษ์, 2530 : 94) โดยเฉพาะ เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการจัดการศึกษา มีผู้ให้ ความหมายของงานวิชาการไว้ดังนี้คือ

ภิญโญ สาร (2526 : 324) กล่าวถึงงานวิชาการว่า การบริหารกิจกรรมทุกชนิดใน โรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์ (2529 : 105) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการ จัดการเรียนการสอนและพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) งานวิชาการ หมายถึงการบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

โดยสรุปงานวิชาการเป็นการดำเนินกิจการทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนของผู้เรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ งานหลักสูตร การจัดการเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาครู การ ส่งเสริมการสอน งานวัดและประเมินผล การนิเทศการศึกษา งานห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน ซึ่งมีการกำหนดขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของงานวิชาการ ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 18 - 19) ได้กำหนดขอบข่าย งานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานด้านการเรียนการสอน
3. งานด้านวัสดุ ประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศการศึกษา
7. งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินการ
8. งานส่งเสริมการสอน
9. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17 - 19) กล่าวว่าขอบข่ายงานบริหารวิชาการ ประกอบด้วย

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอน ได้แก่ แผนปฏิบัติงาน วิชาการ โครงการสอนและบันทึกการสอน

2. การจัดการดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้ จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้คือ การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การปรับปรุงการเรียนการสอน และการฝึกงาน

3. การจัดการบริการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้แก่ การจัดสื่อการเรียนการสอน การจัดห้องสมุด การนิเทศการสอน

กรมสามัญศึกษา (2540 : 5) ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนมัธยมศึกษาและได้แบ่งสาระสำคัญของงานวิชาการออกเป็นดังนี้คือ

1. การวางแผนงานวิชาการ ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลและจัดทำระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการ การทำแผนงานวิชาการ

2. การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดกลุ่มการเรียน การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอนตามตารางสอน การจัดครูสอนแทน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินงานทางวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดทำ การใช้ การปรับปรุงแผนการสอน รายวิชา การจัดหา ใช้ บำรุงรักษาและส่งเสริมการผลิตสื่อการเรียนการสอน

4. การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ได้แก่ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตร การพัฒนาครูทางด้านวิชาการ จำนวนครูที่ผ่านการฝึกอบรมทางด้านวิชาการในรอบ 2 ปี การสร้างบรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียน การส่งเสริมการวิเคราะห์วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

5. การวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน ได้แก่ การดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียน การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือการวัดผลการเรียน การจัดให้มีเอกสารและแบบฟอร์มเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักฐานการวัดผลและประเมินผลการเรียน งานทะเบียนนักเรียน

6. การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ได้แก่ การประเมินผลการจัดการงานวิชาการ การประเมินผลในด้านคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

ส่วนขอข่ายการบริหารงานวิชาการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 100) มีดังนี้

1. งานแผนงานวิชาการ ได้แก่ การจัดทำโครงการสอน แผนการสอนและคู่มือประมวลการเรียนรู้การสอน การจัดทำข้อมูลสถิตินักเรียน จัดทำนำเสนอนโยบายแนวการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำแผนการดำเนินงานหรือธรรมนูญโรงเรียน (School Charter) จัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการและอื่น ๆ

2. งานจัดการเรียนการสอน ได้แก่ จัดบริการการศึกษาสำหรับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ (มาตรา 10) ดำเนินการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตามที่เห็นสมควร โดยให้ตอบสนองนโยบายของชาติและความต้องการของท้องถิ่นเป็นสำคัญ (มาตรา 15) กำหนดคาบเวลาเรียน ตามเกณฑ์ขั้นต่ำ กำหนดวัน ปิด-เปิดภาคเรียนของสถานศึกษา จัดตารางสอน จัดชั้นเรียน จัดครูเข้าสอน จัดสอนซ่อมเสริม และอื่น ๆ

3. งานพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอน ได้แก่ จัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (มาตรา 27 วรรค 2) เทียบโดยผลการเรียน (มาตรา 15 วรรคท้าย) จัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ มาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด และแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 พัฒนา ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ (มาตรา 30) จัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและให้บริการแก่ครู คัดเลือกหนังสือแบบเรียนที่กระทรวงฯ และหรือเขตพื้นที่อนุมัติให้ใช้ในสถานศึกษา อนุมัติให้ใช้หนังสือแบบเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นที่สถานศึกษาจัดทำหรือพัฒนาขึ้น จัดทำตำราเรียนในวิชาที่สถานศึกษาเป็นผู้ทำหลักสูตร จัดหาวิทยากรและแหล่งประกอบการฝึกงาน จัดบริการห้องสมุด และที่อ่านหนังสืออื่น ๆ นอกเหนือจากห้องสมุด จัดมุมค้นคว้าศึกษาในห้องเรียน จัดห้องวิชาการสำหรับค้นคว้าของครูและอื่น ๆ

4. งานวัดและประเมินผล ได้แก่ จัดการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน (มาตรา 26) ดำเนินการให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (มาตรา 48) อันได้แก่ การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง อนุมัติการจบการศึกษา ออกหลักฐานทางวิชาการ จัดทำทะเบียนวัดผล ติดตามและรายงานผลการปฏิบัติงานด้านวิชาการและอื่น ๆ

5. งานอื่น ๆ ได้แก่ ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ทางด้านวิชาการของสถานศึกษา ตามคำร้องของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา (มาตรา 50) ประสาน ส่งเสริมและดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิการจัดการ

ศึกษาของครอบครัวและชุมชน (มาตรา 12) วรรคสี่ให้เด็กทุกคนในพื้นที่บริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มาตรา 10) นำเสนอการแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการด้านวิชาการ

5.2. งานงบประมาณ

การบริหารงบประมาณเป็นแผนการใช้เงินเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลการดำเนินงานได้อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534 : 19) โดยได้มีผู้ให้ความหมายของงานงบประมาณดังนี้คือ

ณรงค์ สักพันธ์โรจน์ (2539 : 2) ได้กล่าวว่า งบประมาณคือแผนเบ็ดเสร็จที่แสดงออกมาในรูปตัวเงิน แสดงโครงการดำเนินงานทั้งหมดในระยะเวลาหนึ่ง แผนนี้จะรวมถึงการกะประมาณ บริหาร กิจกรรม โครงการและค่าใช้จ่าย ตลอดจนทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุน ในการดำเนินงานให้บรรลุตามแผนนี้ ย่อมประกอบด้วยการกระทำ 3 ขั้นตอนด้วยกันคือ 1) การจัดเตรียม 2) การอนุมัติ 3) การบริหาร

การงบประมาณได้จำแนกขอบข่ายของภารกิจงานดังนี้ คือ

1. งานพัสดุ ได้แก่ การจัดซื้อและจัดจ้างการควบคุมและจำหน่ายพัสดุ การตรวจสอบการรับ-จ่ายพัสดุประจำปี การยืม การจำหน่าย เป็นต้น
2. งานการเงิน ได้แก่ การเบิก-จ่ายเงิน การจัดทำบัญชี เงินบำรุงการศึกษา การตรวจสอบบัญชี การจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินบำรุงการศึกษา เป็นต้น

ส่วนสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตปฏิบัติการศึกษา 6 ได้จำแนกขอบข่ายภารกิจของการบริหารงบประมาณไว้ ดังนี้คือ

1. งานงบประมาณ ได้แก่
 - 1.1 การจัดตั้งงบประมาณหรือทำแผนการใช้จ่ายเงิน
 - 1.2 การพิจารณาอนุมัติแผนการใช้จ่ายเงิน
 - 1.3 การบริหารงบประมาณ
 - 1.4 การติดตามรายงานผลการใช้งบประมาณ
2. งานพัสดุ ได้แก่
 - 2.1 การจัดซื้อ จัดจ้าง
 - 2.2 การตรวจรับพัสดุหรืองานจ้าง
 - 2.3 การจำหน่ายพัสดุและครุภัณฑ์
3. งานการเงินและบัญชี ได้แก่
 - 3.1 การรับเงิน การจ่ายเงิน
 - 3.2 การเก็บรักษาเงิน
 - 3.3 การจัดทำบัญชีและจัดเก็บเอกสารเกี่ยวกับการเงินและบัญชี

3.4 การตรวจสอบภายใน

ส่วนขอบข่ายการบริหารงานงบประมาณและการเงิน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 104) มีดังนี้

1. งานบริหารงบประมาณและการเงิน ได้แก่ จัดตั้งงบประมาณหรือจัดทำแผนการใช้จ่ายเงินพิจารณานำเสนอเพื่อขออนุมัติแผนการใช้จ่ายเงินต่อคณะกรรมการสถานศึกษา บริหารงบประมาณให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ติดตามรายงานผลการใช้งบประมาณ การจัดทำบัญชีการใช้จ่ายเงิน การตรวจสอบภายใน เก็บรักษาเงิน การเลือกประเภทการฝากเงิน การเบิกจ่ายเงินประเภทต่าง ๆ บรรดารายได้และผลประโยชน์ของสถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล รวมทั้งผลประโยชน์ที่เกิดจากราชพัสดุ เบี้ยปรับที่เกิดจากการผิดสัญญาการศึกษา และเบี้ยปรับที่เกิดจากการผิดสัญญาการซื้อทรัพย์สินหรือจ้างทำของที่ดำเนินการโดยใช้เงินงบประมาณ ให้สถานศึกษาสามารถจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด (มาตรา 59 วรรค 4) อื่น ๆ

2. งานพัสดุ ครุภัณฑ์ ได้แก่ เปลี่ยนแปลงแก้ไขรายการครุภัณฑ์ จัดซื้อ จัดจ้าง ตามแผนการใช้จ่ายเงิน กำหนดคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์ มีอำนาจในการสั่งซื้อ สั่งจ้าง เพิ่มขึ้น แต่งตั้งกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง แต่งตั้งกรรมการควบคุมการก่อสร้าง แต่งตั้งกรรมการตรวจการจ้าง แต่งตั้งกรรมการตรวจรับพัสดุ สั่งจำหน่ายพัสดุ ครุภัณฑ์ สั่งทำลายเอกสารที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่าย วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การศึกษา จัดทำทะเบียนควบคุมพัสดุครุภัณฑ์อื่น ๆ

3. งานด้านอื่น ๆ ได้แก่ ดำเนินการดำนองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา ระดมทรัพยากรจากองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนและสังคมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (มาตรา 58)

5.3. การบริหารงานบุคคล

งานบุคคล เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญและปฏิบัติได้ยาก ดังนั้นจึงต้องแสวงหาคนดีมีความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานและส่งเสริมบุคคลเหล่านั้นได้ทำงานอย่างดีที่สุด

เสนาะ ดิยาวี (2534 : 8) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้คน ใช้งานและบำรุงรักษาคนที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม นั่นคือหน้าที่ทางด้านการรับสมัคร การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนาตัวบุคลากร การรักษาระเบียบวินัย การให้สวัสดิการและการโยกย้ายเปลี่ยนแปลงตำแหน่งงาน

ไรลีย์ (Riley. 1993 : 4) กล่าวถึงการบริหารงานบุคคลว่า หมายถึง กระบวนการในการได้มาและการพัฒนาทักษะของบุคลากรและรวมไปถึงการสร้างเงื่อนไขของหน่วยงานให้ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้ใช้ศักยภาพสูงสุดในการทำงาน

โดยสรุปการบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน ตั้งแต่การสรรหา การปฐมนิเทศ การมอบหมายงานตามความรู้ ความสามารถ การควบคุม กำกับ ติดตาม การพัฒนา การบำรุงขวัญ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพิจารณาความดีความชอบ การลงโทษ และการให้ออกจากราชการ

เสนาะ ดิยาว (2534 : 24 - 30) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของการบริหารงานบุคคล โดยได้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. หน้าที่เกี่ยวกับองค์การ ได้แก่ การริเริ่มและกำหนดนโยบายทางด้านบุคคล การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการบริหารคนแก่ผู้เกี่ยวข้องในองค์กร การให้บริการเกี่ยวกับงานบุคคล และการควบคุมการบริหารหรือการปฏิบัติงานทางด้านบุคคล

2. หน้าที่เกี่ยวกับบุคคล ได้แก่

- 2.1 การวางแผนกำลังคน
- 2.2 การจ้างงาน เช่น การสรรหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง เป็นต้น
- 2.3 การโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง และให้ออกจากงาน
- 2.4 การอบรมและพัฒนา
- 2.5 การบริหารค่าตอบแทน
- 2.6 สุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน
- 2.7 ประโยชน์และบริการพนักงาน
- 2.8 การรักษาระเบียบวินัย
- 2.9 แรงงานสัมพันธ์
- 2.10 การวางแผนจัดองค์กร
- 2.11 การวิจัยบุคคล

ส่วนขอบข่ายการบริหารงานบุคคล ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 110) ได้กำหนดหน้าที่ของสถานศึกษาด้านการบริหารงานบุคคล ว่าประกอบด้วย

วางแผนอัตรากำลัง สรรหาบุคลากร บรรจุและแต่งตั้งบุคลากร จัดทำทะเบียนประวัติบุคลากร พัฒนาบุคลากร พิจารณาความดีความชอบ เลื่อนตำแหน่งทางวิชาการ ส่งเสริมวินัย และดำเนินการทางวินัยที่ไม่ร้ายแรง มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบแก่บุคลากร ปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ อนุญาตการลา ลาป่วย ลากิจ ลาพักผ่อนของบุคลากรในสถานศึกษา อนุญาตการลาไปเข้ารับการฝึกอบรม ดูงานในประเทศ อนุญาตให้ศึกษาต่อในประเทศ พัฒนาระบบฐานข้อมูลบุคลากร การจัดองค์กรในสถานศึกษา พิจารณาให้ความเห็นและนำเสนอเกี่ยวกับการโอนย้ายของบุคลากรในสถานศึกษา ปกครองบังคับบัญชาบุคลากร จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ประเมินผลการปฏิบัติงาน ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับใบประกอบวิชาชีพตามที่ได้รับมอบหมาย จัดสวัสดิการแก่บุคลากรในสถานศึกษา ให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ

ทางด้านบุคลากรของสถานศึกษา ตามคำร้องขอของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง ที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา (มาตรา 50) อื่น ๆ

5.4. การบริหารทั่วไป

การบริหารโรงเรียนมีภารกิจหน้าที่ที่ต้องดำเนินการในหลายด้าน เช่น งานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล กิจการนักเรียน อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฯลฯ ภารกิจหน้าที่ในแต่ละด้านย่อมมีลักษณะเฉพาะตามการแบ่งส่วนงานนั้น ๆ อย่างไรก็ดีตาม ในบางกรณีมีภาระหน้าที่ในด้านย่อย ๆ ที่แตกต่างกันอยู่หลายด้าน ดังนั้นจึงมีการรวมภารกิจหน้าที่ในด้านย่อย ๆ เหล่านั้นเข้ามาอยู่ด้วยกันและกลายเป็นภารกิจหน้าที่ในด้านใหม่ขึ้นมาซึ่งไม่สามารถระบุให้เด่นชัดว่าเป็นด้านใด ภารกิจหน้าที่ในด้านใหม่นี้ก็ยังเป็นภารกิจหน้าที่ที่ต้องมีการบริหารจัดการ จึงมักมีการเรียกชื่อภารกิจหน้าที่ในลักษณะนี้ว่าเป็น “การบริหารงานทั่วไป”

แคนโดลีและคณะ (Candoli and others. 1992 : 7 - 9) การบริหารงานธุรการ ในโรงเรียนเป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดเตรียม หรือการสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กับทั้งให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ระบบโรงเรียนและกล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของการบริหารงานธุรการในโรงเรียน ดังนี้

1. การจัดทำแผนการเงินและงบประมาณ
2. การบริหารจัดการงานจัดซื้อ จัดจ้าง และงานพัสดุ
3. การวางแผนอาคารสถานที่และการก่อสร้าง
4. งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. งานบริหารบุคคล
6. งานการใช้อาคารและการบำรุงรักษา
7. งานการรับส่งนักเรียน
8. งานบริการเกี่ยวกับอาหาร
9. งานการจัดทำบัญชีและรายงาน
10. งานประมวลผลข้อมูล
11. งานการอนุญาตต่าง ๆ
12. งานบริหารสำนักงาน
13. การจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรการศึกษา เช่น วัสดุ อุปกรณ์ และอื่น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 4 - 13) ระบุขอบข่ายของงานธุรการว่าประกอบด้วย 4 งานคือ

1. งานสารบรรณ ได้แก่ การผลิตหรือจัดทำเอกสาร การส่งและการรับเอกสาร การเก็บ รักษาและการยืม การทำลายเอกสาร

2. งานทะเบียนและรายงาน ได้แก่ งานทะเบียนในโรงเรียน เช่น งานทะเบียนเกี่ยวกับนักเรียน งานทะเบียนเกี่ยวกับบุคลากรในโรงเรียน และงานทะเบียนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน การเสนอข้อมูลและรายงาน

3. งานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่เวรยาม

4. งานประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การจัดทำวารสารของโรงเรียน การร่วมในกิจกรรมของชุมชน การออกไปเยี่ยมชุมชน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า งานบริหารทั่วไปมีขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในหลายด้านด้วยกัน ซึ่งนักวิชาการได้จัดแบ่งแตกต่างกันไป มากบ้าง น้อยบ้าง ในที่นี้จะได้จัดแบ่งขอบข่ายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของงานบริหารทั่วไปในสถานศึกษา โดยยึดตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้มีการกระจายอำนาจด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป ไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

ส่วนขอบข่ายการบริหารงานทั่วไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 115) ได้กำหนดหน้าที่ของสถานศึกษาด้านการบริหารงานทั่วไป ว่าประกอบด้วย

1. งานธุรการและสารบรรณ ได้แก่ ผลิตและจัดทำเอกสาร การส่งและการรับเอกสาร การเก็บรักษาและการยืม การทำลายเอกสาร การออกกระเป๋ยบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งของสถานศึกษา การประชุมครู และงานอื่นๆ

2. งานทะเบียน สถิติและรายงาน ได้แก่ จัดทำทะเบียนสถิติครูและลูกจ้าง รายงานผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ จัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา รายงานข้อมูลผลการดำเนินงาน หรือกิจการต่าง ๆ ต่อหน่วยงานที่กำกับดูแลและสาธารณชน เก็บรักษาข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียน จัดให้มีตารางการปฏิบัติงานของโรงเรียน อื่น ๆ

3. งานอาคารสถานที่ ได้แก่ งานวางแผนบริเวณสถานศึกษา ปรับปรุงบริเวณสถานศึกษา กำหนดแผนการใช้อาคารสถานที่ ควบคุมการก่อสร้างและการปรับปรุงอาคารสถานที่และห้องเรียน กำหนดมาตรการป้องกันอัคคีภัย ภัยธรรมชาติและอุบัติเหตุอื่น ๆ รักษาความปลอดภัย จัดทำทะเบียนประวัติการใช้และการซ่อมแซมอาคารสถานที่ ส่งเสริมให้นักเรียนได้ร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณสถานศึกษา อื่น ๆ

4. งานกิจการนักเรียนและบริการต่าง ๆ ได้แก่ ควบคุมดูแลความประพฤติและระเบียบวินัย แนะนำด้านการศึกษาและอาชีพและให้คำปรึกษา จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการอาหารกลางวัน บริการด้านสุขภาพ นำนักเรียน/นักศึกษาไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ประสานงานกับผู้ปกครองนักเรียน/นักศึกษา จัดหาทุนการศึกษา จัดพาหนะรับส่งนักเรียน(ถ้ามี)

บริการด้านกีฬาและแหล่งพักผ่อน เกณฑ์เด็กเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ กำหนดแผนชั้นเรียน รับนักเรียน/นักศึกษาเข้าเรียน จัดบริการโสตทัศนูปกรณ์ จัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ จัดปฐมนิเทศ นักเรียนใหม่ จัดโครงการป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา อื่นๆ

5. งานด้านชุมชนสัมพันธ์ ได้แก่ ให้บริการด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียนแก่ชุมชน ร่วมมือและส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ประเพณีโดยเฉพาะในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์โรงเรียน จัดทำและให้บริการข้อมูลสารสนเทศของ โรงเรียนแก่ชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า หรือมูลนิธิ เสนอแต่งตั้งและจัดประชุมคณะกรรมการการศึกษาของสถานศึกษา จัดทำเอกสาร สำคัญให้แก่ผู้มีอุปการคุณต่อสถานศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน ระดมความร่วมมือในชุมชนเพื่อการจัดการศึกษา สรรวจแหล่งวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างเป็น เครือข่ายในการจัดการศึกษา จัดการประชุมผู้ปกครองนักเรียน สรรวจความต้องการด้านบริการ การศึกษาของชุมชน เสริมสร้างศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และนำการศึกษา เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง จัดหรือประสานการจัดบริการด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่ผู้ปกครอง และหรือชุมชน อื่นๆ

สรุปการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่สอดคล้อง กับแนวคิดในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School – Base Management) ที่มุ่งกระจาย อำนาจในด้านต่างๆ คืองานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป ให้แก่สถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในระดับรากหญ้า ก็จะทำให้การแก้ปัญหา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

5. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล

การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น จำเป็นที่จะต้องให้บุคคล หรือกลุ่มคนนั้นมีความรับผิดชอบและมีความผูกพันทางใจต่อการจัดการศึกษา เพื่อความสำเร็จ ของเป้าหมายต่าง ๆ ถ้าหากได้มีส่วนในการสร้างสรรค์ขึ้นมา (สถิต กองคำ. 2542 : 34) แต่การ ที่สังคมใดจะมีการพัฒนาหรือเจริญก้าวหน้าขึ้น จะต้องมียปัจจัยหลายอย่างสนับสนุนและปัจจัยที่ มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาสังคมคือ ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยด้านองค์การทาง สังคม ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับข้าราชการและ ปัจจัยด้านการฝึกอบรม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2542 : 32)

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาท้องถิ่นโดยเฉพาะทางด้านการศึกษา ให้เจริญก้าวหน้าขึ้นจะต้องมีปัจจัยต่าง ๆ หลายด้านเข้าสนับสนุน เช่นด้านภาวะผู้นำ ด้าน เศรษฐกิจ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการทำงานเป็นทีม เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญ

สำหรับบุคคลในการปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนาการศึกษาในท้องถิ่นได้ด้วยบุคคลในท้องถิ่นเอง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ 2 ด้านคือ

3.1 ปัจจัยด้านลักษณะประชากร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มองเห็นความแตกต่างของบุคคล ซึ่งเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536 : 74) ได้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะด้านประชากรเป็นลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลติดตัวมาตั้งแต่เกิดและที่ได้รับการเพิ่มเติมภายหลัง เช่น วุฒิการศึกษา ภูมิสำเนาเดิม การศึกษาอบรม เงินเดือน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1980 : 222) พบว่า เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ระดับรายได้ ระดับชนชั้นทางสังคม ระยะเวลาอยู่อาศัยและสถานภาพการถือครองที่ดิน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวในการศึกษาลักษณะประชากรของผู้นำท้องถิ่น โดยมีส่วนประกอบของปัจจัยย่อย คือ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

3.1.1 ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้มาคอยช่วยเหลือโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้เกิดสัมฤทธิ์ผลแก่ผู้เรียนโดยผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น จุฬารัตน์ จินประชา (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้นำชุมชนที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อำนวยพร ทรัพย์คง (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าคณะกรรมการโรงเรียนปฏิรูปประถมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีบทบาทเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต่างกัน ธวัชพิริยปัญญบุตร (2541 : 104) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดปทุมธานี พบว่าระดับการศึกษาของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

3.1.2 รายได้ ในปัจจุบันประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามขึ้นอย่างมากมายซึ่งรวมไปถึงปัญหาในการจัดการศึกษาด้วย จากการศึกษาปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาของเมดต์ เมดต์การุณจิต (2541 : 87) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรรมการศึกษาในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ อารยา วัฒนกิจ (2526 : บทคัดย่อ) ว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อยและสมศักดิ์ สุดดวง (2544 : บทคัดย่อ) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่างกัน

3.1.3 ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น การที่ผู้นำท้องถิ่นมีที่พักอาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่นั้น ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับโรงเรียน วิเชียร อรุณบุญ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประธาน

องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ภูมิสำเนา ซึ่งสอดคล้องกับฐชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 280) พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนคือ ความไม่รู้ลึกผูกพันว่าเป็นเจ้าของของประชากรที่เข้ามาอยู่ใหม่

3.1.4 ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง การที่ผู้นำท้องถิ่นดำรงตำแหน่งในระยะเวลาที่นาน ๆ ก็สามารที่จะทำให้ทราบถึงปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในการที่จะร่วมกันจัดการศึกษาของแต่ละท้องถิ่น จากการศึกษาของเก็บ ศรีสง่า (2528 : บทคัดย่อ) พบว่า ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ จุฑารัตน์ จินประชา (2539 : บทคัดย่อ) พบว่า ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากกว่า ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญ

จึงพอที่จะสรุปได้ว่า ระดับการศึกษา รายได้ เป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับผู้นำท้องถิ่น ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ยิ่งผู้นำท้องถิ่นมีการศึกษาหรือรายได้สูงมากเท่าไรก็จะทำให้ท้องถิ่นมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถที่จะปฏิบัติงาน กิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเช่นกัน ทำให้ผู้นำท้องถิ่นสามารถที่จะทราบถึงปัญหาหรือความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น

3.2 ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์

เดวิดและนิวสตรอม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.2537 : 182; อ้างอิงจาก David and Newstrom.1989 : 232) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จคือ ปัจจัยทางด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ และปัจจัยด้านอารมณ์ที่มีลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจ ความนับถือและการสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้ร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ มากกว่าผู้ที่ติดกับปัญหาเฉพาะทางได้ดีหรือผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา จากการศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียพบว่า ความสำเร็จในการเป็นผู้นำเป็นผลมาจากความสามารถทางเชาวนปัญญาเพียง 7% และอีก 93% เป็นผลมาจากปัจจัยอื่น ๆ ที่รวมเรียกว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 75)

จากงานวิจัย เจน (Jane. 1997 : 58 - 11A) ได้ทำการสำรวจแนวทางในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้นำ ขจัดความขัดแย้งในสถานศึกษาพบว่า ผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมตนเอง ความสามารถในการยับยั้งชั่งใจและความสามารถในการมองโลกในแง่ดี ผู้นำเหล่านี้มีความสามารถในการค้นหาความเข้าใจและ

ตอบสนองทางอารมณ์กับผู้อื่น มีการแสดงการยอมรับโดยการปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมของผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพและใช้อิทธิพลในอำนาจของตนอย่างสมเหตุสมผล และยังสามารถในการส่งเสริมพื้พากันในการทำงานเป็นทีม และสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับลอว์รา (Laura.1998 : 59 - 07B) ได้ทำการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานแต่ละบุคคล พบว่าความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำนายการปฏิบัติงาน ความเห็นอกเห็นใจและการปรับตัว รวมทั้งสามารถทำนายได้ว่าสติปัญญาของกลุ่มตัวอย่างต้องอาศัยองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ และได้มีผู้ที่ให้คำนิยามของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

ซาโลวีและเมย์เยอร์ (Salovey and Mayer. 1997 : 10) ได้ให้ความหมายสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) คือความสามารถในการตระหนักรู้ในอารมณ์ของตนเองและไวต่อการรับรู้ด้านอารมณ์ สามารถแยกแยะประเมินค่าและแสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้และมีทักษะในการจัดการกับอารมณ์โดยติดตามกำกับควบคุมอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดีและมีสติปัญญามากขึ้น ตลอดจนสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปสู่ความสุขและความอยู่รอด

คูเปอร์และสวาฟ (Cooper and Sawaf. 1997 : xiii) ให้ความหมายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้และเข้าใจตลอดจนสามารถใช้พลังในการรู้จักนำอารมณ์มาประยุกต์ใช้เป็นข้อมูลในการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อโน้มน้าวผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชวรมณี (2542 : 7) ได้ให้ความหมายว่า EQ คือ การใช้ปัญญากำกับการแสดงอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล

ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 21) ได้ให้ความหมายอย่างละเอียดว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถระออยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้ รู้จักขจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันมีค่าของตนเองได้ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน ความสำเร็จในอาชีพ ตลอดจนประสบความสำเร็จในชีวิต

เทอดศักดิ์ เดชคง (2543 : 8) ให้ความหมายว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หรือ EQ (Emotional Quotient) คือการเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการและแสดงออกทางอารมณ์ และใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ที่สำคัญคือมองโลกในแง่ดี แก้ไขความขัดแย้ง โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นในจิตใจได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

โกลแมน (ชอลัดดา ขวัญเมือง. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1998 : 26 – 28) ได้เสนอกรอบความคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ ไว้ดังนี้

1. สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competence) เป็นทักษะการตัดสินใจในการบริหารจัดการกับตนเอง ประกอบด้วย

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง (Self – awareness) เป็นทักษะภายในของตนเองเป็น การหยั่งรู้ความเป็นไปไ้ของตนและความพร้อมของตนประกอบด้วย

1.1.1 รู้เท่าทันในอารมณ์ของตนและรู้ว่าทำไมถึงเกิดอารมณ์นั้น

1.1.2. ประเมินตนเองได้อย่างแม่นยำรู้จุดเด่นจุดด้อยของตน

1.1.3 มั่นใจในตนเอง มีความมั่นใจในคุณค่าของตนและความสามารถของตน

1.2 การควบคุมตนเอง (Self – Regulation) เป็นการบริหารจัดการกับความรูสึก ภายใต้น การผลักดัน ประกอบด้วย

1.2.1 การควบคุมตนเอง สามารถจัดการควบคุมอารมณ์ที่แปรปรวนและแรง ผลักดันต่าง ๆ ได้

1.2.2 ความน่าสนใจ ความเชื่อถือได้ รักษาความเป็นคนซื่อสัตย์และคุณงาม ความดีเป็นมาตรฐานไว้

1.2.3 ความเป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่ รับผิดชอบในการทำงาน

1.2.4 ความสามารถในการปรับตัว มีความยืดหยุ่นในการจัดการกับความ เปลี่ยนแปลงได้

1.2.5 ความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ รู้สึกมีความสุขสบายใจกับความ คิดใหม่ ๆ การเข้าถึงสิ่งใหม่และได้ข้อมูลใหม่

1.3 การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) หมายถึงความโน้มเอียงของอารมณ์ที่จะชี้ นำหรือเอื้ออำนวยไปสู่จุดมุ่งหมายประกอบด้วย

1.3.1 แรงจูงใจในสัมฤทธิ์ (Achievement drive) ความพยายามที่จะปรับปรุง หรือไปให้ถึงมาตรฐานที่ดีเยี่ยม

1.3.2 การมีข้อผูกมัด (Commitment) การมีเป้าหมายเดียวกันของกลุ่มหรือ ขององค์การ

1.3.3 การมีความคิดริเริ่ม (initiative) มีความพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส

1.3.4 การมองโลกในแง่ดี (Optimism) มีความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติเพื่อ บรรลุจุดมุ่งหมายแม้มีอุปสรรค โดยไม่พ่ายแพ้

2. สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) เป็นสมรรถนะในการสร้างความสัมพันธ์ประกอบด้วย

2.1 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและความสามารถของผู้อื่น ประกอบด้วย

2.1.1 การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึก มุมมอง มีความสนใจในข้อวิตกกังวลของผู้อื่น

2.1.2 การพัฒนาผู้อื่น ทราบความต้องการและช่วยพัฒนาผู้อื่นและส่งเสริมความสามารถของผู้อื่น

2.1.3 การมีจิตใจมุ่งบริการ (Service Orientation) การคาดหมาย รับรู้ และตอบสนองของผู้อื่น

2.1.4 การสร้างโอกาสในความหลากหลายของบุคคล

2.1.5 การตระหนักรู้ในฉลาดมีไหวพริบ (Political awareness) สามารถอ่านสถานการณ์ของกลุ่มในสภาพปัจจุบันและพลังความสัมพันธ์ของกลุ่ม

2.2 ทักษะทางสังคม (Social Skill) การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยโน้มน้าวผู้อื่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ประกอบด้วย

2.2.1 การมีอำนาจโน้มน้าว สามารถใช้เทคนิคที่มีประสิทธิภาพโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม

2.2.2 มีการสื่อสารที่ดี รับฟังอย่างเปิดเผยและสื่อข่าวที่ชัดเจนน่าเชื่อถือ

2.2.3 มีความเป็นผู้นำ สามารถดลใจและแนะแนวทางบุคคลและกลุ่มได้ดี

2.2.4 มีความสามารถบริหารการขัดแย้ง สามารถประนีประนอมและแก้ปัญหาในความเห็นที่ไม่ตรงกันได้

2.2.5 กระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง มีความคิดริเริ่มและบริหารการเปลี่ยนแปลงได้

2.2.6 การสร้างสรรค์สัมพันธ์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

2.2.7 การทำงานร่วมกับผู้อื่นและความร่วมมือร่วมแรง การทำงานกับผู้อื่นเพื่่มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

2.2.8 สมรรถนะของทีม การสร้างพลังของกลุ่มในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย

โกลแมนเชื่อว่า ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลสามารถจัดได้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะร่วมกันและเชื่อว่าไม่มีใครใดที่จะมีความฉลาดทางอารมณ์ครบ 25 ด้าน แต่ละคนจะมีจุดเด่น จุดด้อยที่แตกต่างกันไป

บาร์ออน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543 : 107 ; อ้างอิงจาก Bar-on. 1997) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งเป็น 5 หมวด 16 คุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตน (Intrapersonal) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้
 - 1.1 การตระหนักรู้ในตน (Self – Regard)
 - 1.2 การตระหนักรู้ในอารมณ์ของตน (Emotional Self Awareness)
 - 1.3 ความมั่นใจหนักแน่น (Assertiveness)
 - 1.4 การเป็นอิสระ (independence)
 - 1.5 การประจักษ์แจ้งแห่งตน (Self – Actualization)
2. ทักษะของความสัมพันธ์กับผู้อื่น (interpersonal) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้
 - 2.1 การรู้สึกเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy)
 - 2.2 ความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility)
 - 2.3 การมีมนุษยสัมพันธ์ (interpersonal Relationship)
3. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้
 - 3.1 ดีความเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี (Reality Testing)
 - 3.2 มีความยืดหยุ่น (Flexibility)
 - 3.3 แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี (Problem Solving)
4. ความสามารถในการบริหารความเครียด (Stress Management) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้
 - 4.1 ทนต่อความเครียดได้ดี (Stress Tolerance)
 - 4.2 ควบคุมอารมณ์ของตนได้ดี (impulse Control)
5. ภาวะอารมณ์ทั่วไป (General Mood) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังนี้
 - 5.1 มองโลกในแง่ดี (Optimism)
 - 5.2 มีความสนุกสนาน เบิกบานใจ (Happiness)

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยหลักสำคัญ 2 ประการ ซึ่งในแต่ละหลักจะมีองค์ประกอบย่อย ๆ องค์ประกอบหลักได้แก่

1. ความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเอง เป็นทักษะภายในของ ตนเอง (Personal Competence) ที่หยั่งรู้เท่าทันในอารมณ์และความพร้อมของตน สามารถ ควบคุมอารมณ์ที่แปรปรวนและแรงผลักดันต่าง ๆ ของตนเองได้ สามารถจัดการกับความเครียด ได้ดีสามารถปรับตัวและยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้ตลอดจนสร้างแรงจูงใจที่ จะชี้นำหรือเอื้ออำนวยไปสู่จุดหมาย

2. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ เป็นสมรรถนะทางสังคม (Social Competence) ให้ตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและความห่วงใยของผู้อื่น มีจิตใจมุ่ง

บริการ (Service Orientation) ฉลาดมีไหวพริบสามารถอ่านสถานการณ์ของกลุ่มในสภาพปัจจุบันและพลังความสัมพันธ์กลุ่ม มีความเป็นผู้นำ มีอำนาจโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม มีความสามารถบริหารการขัดแย้ง มีการสื่อสารที่ดี มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อความร่วมมือในการปฏิบัติงาน นำไปสู่ความสำเร็จของงาน

จากองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึงความสามารถในการตระหนักรู้ในทางอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น มีความสามารถที่จะแยกแยะ ประเมินค่า ยอมรับและแสดงอารมณ์ได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง รวมทั้งสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิต การเรียนและการทำงาน ในการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาด้านความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล (interpersonal) อาศัยแนวคิดของโกลแมน และ บาร์ออน (ซอลัดดา ชวัญเมือง. 2542 : 10 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1998 และ Bar-On. 1997) ได้แบ่งความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคลออกเป็น 5 ด้านดังนี้คือ

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและความสามารถของผู้อื่น ประกอบด้วย การเข้าใจผู้อื่น รู้ถึงความรู้สึก มีความสนใจในข้อวิตกกังวลของผู้อื่น ทราบความต้องการ ช่วยพัฒนาและส่งเสริมความสามารถของผู้อื่น การมีจิตใจมุ่งบริการ (Service Orientation) มีความเมตตา
2. การรับผิดชอบสังคม (Social Responsibility) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตที่ถูกต้องและสมควรในสังคม ความเป็นคนซื่อตรงต่อหน้าที่รับผิดชอบในการทำงาน ยึดหลักจริยธรรม รักษามาตรฐานส่วนบุคคล ทำตามที่ถูกต้อ รักษาคำพูด ยอมรับข้อผิดพลาดที่ตนกระทำอย่างเปิดเผย
3. การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (Assertiveness) หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกอย่างอิสระไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการควบคุมอารมณ์และแรงผลักดันต่าง ๆ ได้ มีความยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลง
4. การจัดการกับความขัดแย้ง (Conflict Management) หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับตนเองและผู้อื่นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถประนีประนอม และแก้ปัญหาในความเห็นที่ไม่ตรงกันได้
5. การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) หมายถึง ความสามารถในการทำงานกับผู้อื่น ช่วยให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานและอยู่ร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม การมีมนุษยสัมพันธ์ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อความร่วมมือในการปฏิบัติงาน

จากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ จะเห็นได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพฤติกรรม จิตใจ อารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ซึ่งจะส่งผลต่อการที่บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะยึดเอาแนวคิดด้านความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคลทั้ง 5 ด้านมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้

6. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ฯลฯ จัดการศึกษาในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยอาศัย ภูมิปัญญา วิทยาการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่าการมีส่วนร่วมทำให้เกิดมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการตัดสินใจร่วมกัน ทำให้การเรียนการสอนนั้นมีคุณภาพ (Johnson & Logan. 2000 : 311) โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่พัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยตรง ดังนั้นชุมชนที่ประกอบไปด้วย พ่อแม่ ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ควรที่จะร่วมมือกับโรงเรียนที่จะวางแผนปรับปรุงโรงเรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กมล สุตประเสริฐ. 2541 : 22) เดวิด และนิวสตรอม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.2537 : 182; อ้างอิงจาก David and Newstrom.1989 : 232) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล จากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลให้คนทำงานได้สำเร็จคือ ปัจจัยทางความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้อื่นอื่น ๆ และปัจจัยด้านอารมณ์ที่มีลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจ ความนับถือและการสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้อื่นร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านบุคคลซึ่งได้แก่ด้านลักษณะประชากรและด้านความฉลาดทางอารมณ์ กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นมีความสัมพันธ์กันซึ่ง สวัสดิ์ ระวาดชัย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า บุคลากรโดยส่วนรวมของจังหวัดไม่ว่าจะเป็น ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชน ครูอาจารย์ ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านโรงเรียนและสถานศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านระบบการบริหารการศึกษา ส่วนวิเชียร อุบุญญ (2543 : บทคัดย่อ) พบว่าปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา ภูมิสำเนา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประธานองค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ พิบูลย์ แพนพา (2538 : 58- 60) พบว่า

อาชีพและการเป็นสมาชิกในกลุ่มมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านความฉลาดทางอารมณ์ เจน (Jane. 1997 : 58 - 11A) ได้ทำการสำรวจแนวทางในการใช้ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้นำจิตความขัดแย้งในสถานศึกษาพบว่า ผู้นำที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การควบคุมตนเอง ความสามารถในการยับยั้งชั่งใจและการมองโลกในแง่ดี ผู้นำเหล่านี้มีความสามารถในการค้นหาความเข้าใจและตอบสนองทางอารมณ์กับผู้อื่น มีการแสดงการยอมรับโดยการปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมของผู้อื่น มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพและใช้อิทธิพลในอำนาจของตนอย่างสมเหตุสมผล และยังมีความสามารถในการส่งเสริมพึ่งพากันในการทำงานเป็นทีม และสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อมูลและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำชุมชน เป็นงานวิจัยที่พบมีผู้สนใจได้ทำการศึกษาไว้หลากหลายรูปแบบเป็นจำนวนมาก ส่วนการศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น พบว่างานวิจัยในประเทศส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเชิงเอกสารและบทความตามวารสารต่าง ๆ ซึ่งยังมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนงานวิจัยต่างประเทศมีเป็นจำนวนมากเพียงพอต่อการค้นคว้าและสามารถนำมาปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานได้ ซึ่งมีรายละเอียดที่จะนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

7.1 งานวิจัยต่างประเทศ

สไตรบลิง (Stribling. 1992 : DAI 9315023) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การริเริ่มการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐเท็กซัส” โดยการศึกษานี้เป็นการค้นหาคำจริงในสภาพธรรมชาติ (naturalistic inquiry) โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นตรวจวิเคราะห์ถึงผลกระทบของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในเรื่องเกี่ยวกับการเงิน การคัดเลือกบุคลากร ขวัญของครู และการจัดการในเรื่องเกี่ยวกับอาณาบริเวณของโรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานนั้น ทั้งครูและผู้บริหารต่างก็พัฒนาความเป็นเจ้าของในการทำหน้าที่กับโรงเรียน มีความผูกพันและสร้างสัมพันธภาพที่ดีและมีประสิทธิภาพขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ปกครองได้เข้ามาเป็นหุ้นส่วน (partners) ทางการศึกษามากขึ้น และยังพบว่าการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานทำให้บุคลากรของโรงเรียนมีความเป็นนักวิชาการมากขึ้น รวมทั้งช่วยขยายการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของผู้ปกครองในโรงเรียน และยังส่งผลไปยังนักเรียนซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์ได้มากขึ้น เป็นสิ่งที่นำไปสู่การสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

จากการที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการคัดเลือกบุคลากร มีส่วนร่วมในกระบวนการด้านการเงิน และมีส่วนในการปรับปรุงโรงเรียน เป็นสิ่งที่ทำให้โรงเรียนสามารถทำในสิ่งที่ตรงกับความต้องการของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

ไรด์เอาท์ (Rideout. 1997 : 3348-A) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในนิวฟันด์แลนด์และลาบราเดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษา เข้ามามีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น ส่วนมากดำเนินการโดยการตั้งสภาโรงเรียน (School Council) พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครูอาจารย์ก็มีบทบาทร่วมในการจัดการศึกษาเพียงเล็กน้อยและในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทมากในการจัดการศึกษาที่สุด ผู้ปกครองและครูอาจารย์มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการจัดการศึกษา และต้องการให้มีสภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือในการดำเนินงาน ต้องการให้มีการเปลี่ยนแนวในการดำเนินงานโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น ตลอดจนให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียนโดยตรง และให้มีอำนาจในการจัดสรรบุคลากรตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นได้

เคิร์กแพทริก (Kirkpatrick. 1997 : 352-A) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาแนวความคิด ความร่วมมือ ระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะวัดว่าเมืองค์ประกอบใดของผู้หน้าที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือของ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลักสำหรับแนวคิดใหม่ ในการร่วมมือกันทางการศึกษาระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน มีดังนี้คือ 1.วิสัยทัศน์ 2.ความรู้ความสามารถ 3.ทรัพยากรต่าง ๆ 4.บรรยากาศ 5.ปัจจัยเชื่อมโยง 6.ความต้องการที่ตรงกัน 7.กลยุทธ์ 8. เวลา 9.ความสัมพันธ์ 10.กระบวนการ

โกลด์ (Gold. 2000 : 295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัว กับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

7.2 งานวิจัยในประเทศ

ฐาติ พวงสมจิตร (2541 : 266) ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด คือ กลุ่มกรรมการศึกษา หรือกลุ่มกรรมการโรงเรียน โดยชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์และวัสดุมากที่สุด สำหรับวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนั้นก็มีปัจจัยด้าน

สภาพแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม และเทคโนโลยี ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชน คุณลักษณะของบุคคลในชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครู ผลงานและวิธีการปฏิบัติงาน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 86) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของ คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. กิจกรรมการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษา พบว่ากรรมการศึกษามีส่วนร่วมในการ ประสานงานในระดับมาก และมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดหาและจัดสรรทรัพยากร และ การประเมินแผนการปฏิบัติงาน ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษา มี 2 ระดับ คือ ระดับมากได้แก่ เวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีถิ่นกำเนิดในท้องถิ่น มีที่พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ การเป็น ศิษย์เก่า ความคาดหวังต่อโรงเรียน และการมีความสัมพันธ์กับโรงเรียน ส่วนระดับปานกลางได้ แก่ อาชีพ วุฒิการศึกษา อายุ การมีเวลาว่าง การเป็นผู้นำชุมชน ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ การได้รับ แจ้งข้อมูลข่าวสารจากทางโรงเรียน

3. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาซึ่งส่วนน้อยถือว่าเป็น อุปสรรค โดยระดับความเป็นอุปสรรคในระดับปานกลาง ได้แก่ อายุ การไม่มีเวลาว่าง การไม่มี ถิ่นกำเนิดและไม่ได้พักอาศัยในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

สนาน ธรรมรส (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการ ศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัด ศรีสะเกษ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษากลุ่ม โรงเรียนปราชญ์เยอ อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหา น้อยดังนี้ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ การรับประโยชน์ การดำเนินกิจกรรมการ จัดการศึกษา และการประเมินผลการดำเนินงาน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการศึกษาใน โรงเรียน การสนับสนุนของผู้นำท้องถิ่น และการสนับสนุนของหน่วยงานทางราชการ

จากงานวิจัยทั้งต่างประเทศ และในประเทศ มีผลสรุปของการวิจัยคล้าย ๆ กันในเรื่อง ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนหรือชุมชน คือ ถ้าโรงเรียนมีชุมชนให้ความ ร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามาก ก็จะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาของ ผู้เรียนในทางที่ดีขึ้นและชุมชนหรือประชาชนก็จะมี ความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัด การศึกษาของโรงเรียน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร เป็นไปตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะดำเนินการตามลำดับสาระสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. รายละเอียดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง จำนวน 71 คน ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา จำนวน 39 คน ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา จำนวน 17 คน ผู้นำด้านองค์กรเอกชน จำนวน 32 คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 184 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ได้มีประชากรบางประชากรได้ทำหน้าที่หลายกลุ่ม จึงได้ตัดออก เพื่อมิให้เกิดการซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น 144 คน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตาราง 1 จำนวนประชากรแยกตามกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มของผู้นำท้องถิ่น		จำนวน (คน)	ประชากร (คน)
ทางการปกครอง	1. สมาชิกสภากรุงเทพมหานครเขตประเวศ	1	71
	2. สมาชิกสภาเขตประเวศ	7	
	3. กำนันในเขตประเวศ	2	
	4. ผู้ใหญ่บ้านในเขตประเวศ	29	
	5. ประธานชุมชนในเขตประเวศ	32	
ทางการศึกษา	1. ศึกษาธิการเขตประเวศ	1	39
	2. อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตประเวศ	19	
	3. ประธานกรรมการศึกษาของโรงเรียนทุกโรงเรียนในเขตประเวศ	19	
ทางศาสนา	1. เจ้าอาวาสทุกวัดในเขตประเวศ	6	17
	2. โต๊ะอิหม่ามของมัสยิดทุกแห่งในเขตประเวศ	11	
องค์กรเอกชน	1. ปรธานมูลนิธิต่าง ๆ	32	32
ผู้ทรงคุณวุฒิ	1. กรรมการสภาวัฒนธรรม เขตประเวศ	25	25
	รวมทั้งสิ้น	184	184

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง เป็นคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยให้ตอบตามความเป็นจริงมากที่สุดและต้องตอบทุกข้อ ในการแปลความหมายคิดคะแนนจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยกรมสุขภาพจิต (2543 : 100)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษา เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3. รายละเอียดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามโดยมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อกำหนดแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
3. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยได้คัดลอกมาจากแบบสอบถามด้านความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต โดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ข้อ 1, ข้อ 3, ข้อ 4, ข้อ 5, ข้อ 6, ข้อ 8, ข้อ 10, ข้อ 11, ข้อ 12, ข้อ 13, ข้อ 14, ข้อ 15, ข้อ 18, ข้อ 21, ข้อ 22, ข้อ 23, ข้อ 25 แต่ละข้อให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบในช่อง	ไม่จริง	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	จริงบางครั้ง	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	ค่อนข้างจริง	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	จริงมาก	ให้	4	คะแนน

กลุ่มที่ 2 ได้แก่ ข้อ 2, ข้อ 7, ข้อ 9, ข้อ 16, ข้อ 17, ข้อ 19, ข้อ 20, ข้อ 24 แต่ละข้อให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบในช่อง	ไม่จริง	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	จริงบางครั้ง	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	ค่อนข้างจริง	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	จริงมาก	ให้	1	คะแนน

4. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยกำหนดค่าคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

เกณฑ์ในการให้คะแนน

ถ้าตอบในช่อง	มากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	มาก	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	ปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	น้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบในช่อง	น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

5. นำแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เสนอต่อประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโท เพื่อพิจารณาและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
6. นำแบบสอบถามที่ประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโท ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขความบกพร่องไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบหาความเที่ยง

ตรง ความถูกต้องด้านภาษา เนื้อหาให้เหมาะสมสอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่ผู้วิจัยกำหนด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้

ผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับความอนุเคราะห์ต่อผู้วิจัยประกอบด้วยบุคคลต่อไปนี้

6.1 ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิชาสาภรณ์ ราชบัณฑิต รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6.2 รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ อาจารย์ประจำภาควิชาวัดผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6.4 อาจารย์สุพิพรรณ พัฒนพานิชย์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6.5 อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

7. ประมวลความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดที่ได้จากแบบสอบถามแล้วมาปรับปรุงนำเสนอให้คณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาานิพนธ์พิจารณา

8. นำแบบสอบถามที่ได้ตรวจและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้นำท้องถิ่นที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่เขตลาดกระบังและเขตสวนหลวง จำนวน 30 คน เพื่อเป็นการตรวจสอบความเข้าใจภาษา คำชี้แจง ของแบบถามและวิเคราะห์คุณภาพของแบบสอบถามแต่ละข้อ

9. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น มีทั้งหมด 30 ข้อ คัดเลือกมา 25 ข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .843

10. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการจัดการศึกษามีทั้งหมด 27 ข้อ เลือกใช้ทุกข้อ ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .981

11. จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ นำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนำไปให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตประเวศเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากผู้นำท้องถิ่นในเขตประเวศ

2. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังพรรคการเมืองที่ผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองสังกัดอยู่เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองในเขตประเทศ

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นต่าง ๆ และนัดหมายวันเวลาในการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ และนัดหมายวันรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองหรือบางส่วนส่งกลับทางไปรษณีย์

4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากผู้ชุมชนโดยส่วนหนึ่งไปรับด้วยตนเองและส่วนหนึ่งส่งกลับทางไปรษณีย์ จากจำนวน 144 ฉบับ ซึ่งมีความสมบูรณ์ จำนวน 124 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.11

5. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การจัดกระทำข้อมูล

1.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ ได้รับแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 124 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.11

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

1.2.1 ข้อมูลทางชีวสังคมของผู้นำท้องถิ่น วิเคราะห์ด้วยความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

1.2.2 ปัจจัยของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายข้อ รายด้านและโดยรวม ของระดับการปฏิบัติของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น การแปลความหมายการวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences for Windows)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติที่ใช้การหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test)

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)

3. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐาน

3.1 สมมติฐานที่ 1 “ปัจจัยด้านบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา” ทำการทดสอบสมมติฐานโดยวิธีสถิติสหสัมพันธ์อย่างง่าย (Simple Correlation)

3.2 สมมติฐานที่ 2 “ปัจจัยด้านบุคคล อย่างน้อย 1 ตัวแปร สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา” ทำการทดสอบสมมติฐานวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ในการแปลความหมายการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนความหมายดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
X	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์
X_1	แทน	การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
X_2	แทน	การรับผิดชอบสังคม
X_3	แทน	การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
X_4	แทน	การจัดการกับความขัดแย้ง
X_5	แทน	การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
X_6	แทน	ระดับการศึกษา
X_7	แทน	รายได้
X_8	แทน	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น
X_9	แทน	ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง
Y	แทน	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
Y_1	แทน	การมีส่วนร่วมในด้านงานวิชาการ
Y_2	แทน	การมีส่วนร่วมในด้านงานงบประมาณ
Y_3	แทน	การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานบุคคล
Y_4	แทน	การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารทั่วไป
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F- distribution
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
a	แทน	ค่าคงที่ของการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
SE.b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์
S.E.est	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์

t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t- distribution
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นและระยะที่ดำรงตำแหน่ง ผลปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามด้านลักษณะประชากร

ด้านลักษณะประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง	67	54.0
ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา	25	20.2
ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา	9	7.3
ผู้นำท้องถิ่นทางองค์กรเอกชน	16	12.9
ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	7	5.6
รวม	124	100
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	54	43.6
ปริญญาตรี	49	39.5
สูงกว่าปริญญาตรี	21	16.9
รวม	124	100
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	11	8.9
5,000 – 9,999 บาท	58	46.8
10,000 บาท ขึ้นไป	55	44.3
รวม	124	100

ตาราง 2 (ต่อ)

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น		
1 - 5 ปี	24	19.4
6 - 10 ปี	27	21.7
11 ปีขึ้นไป	73	58.9
รวม	124	100
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง		
1 - 5 ปี	70	56.5
6 - 10 ปี	26	21.0
10 ปีขึ้นไป	28	22.5
รวม	124	100

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นมีลักษณะประชากรปรากฏดังนี้ ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่คือผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง (ร้อยละ 54.0) รองลงมาได้แก่ ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา (ร้อยละ 20.2) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 43.6) และรองลงมาได้แก่ ปริญญาตรี (ร้อยละ 39.5) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีรายได้ ระหว่าง 5,000 – 9,999 บาท (ร้อยละ 46.8) รองลงมาได้แก่ 10,000 บาท ขึ้นไป (ร้อยละ 44.3) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในท้องถิ่น 11 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 58.9) และรองลงมาได้แก่ อาศัยอยู่ในท้องถิ่นระหว่าง 6-10 ปี (ร้อยละ 21.7) ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งระหว่าง 1-5 ปี (ร้อยละ 56.5) และรองลงมาได้แก่ 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 22.5)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยภาพรวม รายด้านและรายข้อ ผลปรากฏดังตารางที่ 3 - 13

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น
โดยรวมทุกด้าน

ความฉลาดทางอารมณ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา	2.96	.52	ปานกลาง
ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม	3.16	.68	ปานกลาง
ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	3.11	.54	ปานกลาง
ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง	2.95	.57	ปานกลาง
ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	3.04	.51	ปานกลาง
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	3.04	.43	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของ
ผู้นำท้องถิ่น โดยรวมทุกด้าน ซึ่งปรากฏผลดังนี้

ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น โดยรวมทุกด้านอยู่ใน
ระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับ
ปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม ($\bar{X}=3.16$) รองลงมา
ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ($\bar{X}=3.11$) การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล($\bar{X}=3.04$)
การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ($\bar{X}=2.96$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การจัดการกับ
ความขัดแย้ง ($\bar{X}=2.95$)

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยรวมทุกด้าน

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
ด้านงานวิชาการ	3.17	.97	ปานกลาง
ด้านงานงบประมาณ	2.69	1.23	ปานกลาง
ด้านการบริหารงานบุคคล	2.73	1.27	ปานกลาง
ด้านการบริหารทั่วไป	3.16	1.02	ปานกลาง
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	2.98	1.02	ปานกลาง

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยรวมทุกด้าน ผลปรากฏดังนี้

การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยรวมทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.98$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านวิชาการ ($\bar{X}=3.17$) รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารทั่วไป ($\bar{X}=3.16$) ด้านการบริหารงานบุคคล ($\bar{X}=2.73$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านงานงบประมาณ ($\bar{X}=2.69$)

ตาราง 5 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา จำแนกรายข้อ รายด้าน

ข้อ	การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	ข้าพเจ้าสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอาการเปลี่ยนแปลง	2.77	.86	ปานกลาง
2	ข้าพเจ้าไม่สนใจกับความทุกข์ร้อนของผู้อื่นที่ข้าพเจ้าไม่รู้จัก	3.23	.82	ปานกลาง
3	ข้าพเจ้ายอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำต่างจากที่ข้าพเจ้าคิด	2.73	.88	ปานกลาง
4	ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจในการกระทำของข้าพเจ้า	3.10	.84	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.96	.52	ปานกลาง

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.96$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ข้าพเจ้าไม่สนใจกับความทุกข์ร้อนของผู้อื่นที่ข้าพเจ้าไม่รู้จัก ($\bar{X}=3.23$) รองลงมาได้แก่ ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจในการกระทำของข้าพเจ้า ($\bar{X}=3.10$) และ ข้าพเจ้าสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอาการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=2.77$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้าพเจ้ายอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นกระทำต่างจากข้าพเจ้า ($\bar{X}=2.73$)

ตาราง 6 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการรับมือข้อขัดแย้ง จำแนกรายข้อ รายด้าน

ข้อ	การรับมือข้อขัดแย้ง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
5	ข้าพเจ้าเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อข้าพเจ้า	3.26	.85	ปานกลาง
6	เมื่อทำผิด ข้าพเจ้าสามารถกล่าวคำ "ขอโทษ" ผู้อื่นได้	3.46	.85	ปานกลาง
7	ข้าพเจ้ายอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก	2.93	1.05	ปานกลาง
8	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ข้าพเจ้าก็ยังยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม	3.02	.97	ปานกลาง
9	ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น	3.11	1.04	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.16	.68	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการรับมือข้อขัดแย้ง ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการรับมือข้อขัดแย้ง รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.16$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ เมื่อทำผิดข้าพเจ้าสามารถกล่าวคำขอโทษผู้อื่นได้ ($\bar{X}=3.46$) รองลงมาคือ ข้าพเจ้าเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อข้าพเจ้า ($\bar{X}=3.26$) และข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น ($\bar{X}=3.11$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้าพเจ้ายอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก ($\bar{X}=2.93$)

ตาราง 7 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จำแนกรายข้อ รายด้าน

ข้อ	การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
10	แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ข้าพเจ้าก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น	3.06	.92	ปานกลาง
11	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ	3.37	.76	ปานกลาง
12	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ข้าพเจ้ามักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนานได้	2.98	.85	ปานกลาง
13	ข้าพเจ้าสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน	2.97	.86	ปานกลาง
14	ข้าพเจ้าพอใจกับสิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่	3.16	.90	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.11	.54	ปานกลาง

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ทุกปัญหามีทางออกเสมอ ($\bar{X}=3.37$) รองลงมาคือ ข้าพเจ้าพอใจกับสิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่ ($\bar{X}=3.16$) และแม้สถานการณ์จะเลวร้าย ข้าพเจ้าก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น ($\bar{X}=3.06$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้าพเจ้าสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน ($\bar{X}=2.97$)

ตาราง 8 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง จำแนกรายข้อ รายด้าน

ข้อ	การจัดการกับความขัดแย้ง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
15	ข้าพเจ้าพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา โดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ	3.01	.82	ปานกลาง
16	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า อะไรทำให้ข้าพเจ้าไม่มีความสุข	2.76	.91	ปานกลาง
17	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับข้าพเจ้า	3.05	.91	ปานกลาง
18	เมื่อต้องทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ข้าพเจ้าตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง	2.89	.96	ปานกลาง
19	ข้าพเจ้าลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย	2.91	.90	ปานกลาง
20	ข้าพเจ้าทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของข้าพเจ้า	3.09	.97	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.95	.57	ปานกลาง

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.95$) เมื่อพิจารณารายข้อ

พบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ข้าพเจ้าทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของข้าพเจ้า ($\bar{X}=3.09$) รองลงมาได้แก่ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับข้าพเจ้า ($\bar{X}=3.05$) ข้าพเจ้าพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา โดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ ($\bar{X}=3.01$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า อะไรทำให้ข้าพเจ้าไม่มีความสุข($\bar{X}=2.76$)

ตาราง 9 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จำแนกรายข้อรายด้าน

ข้อ	การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
21	ข้าพเจ้าทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย	2.94	.85	ปานกลาง
22	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน	3.30	.80	ปานกลาง
23	ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	3.25	.84	ปานกลาง
24	เป็นการยากสำหรับข้าพเจ้าที่จะได้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ	2.81	.97	ปานกลาง
25	เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ข้าพเจ้าสามารถอธิบายเหตุผลที่เรายอมรับได้	2.90	.85	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.04	.51	ปานกลาง

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่น ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.04$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน ($\bar{X}=3.30$) รองลงมาคือ ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ($\bar{X}=3.25$) และข้าพเจ้าทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย ($\bar{X}=2.94$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เป็นการยากสำหรับข้าพเจ้าที่จะได้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ ($\bar{X}=2.81$)

ตาราง 10 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานวิชาการ จำแนกรายด้าน รายข้อ

ข้อที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนการเรียนประจำปี	3.31	1.26	ปานกลาง
2	ท่านได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียน	2.48	1.14	ปานกลาง
3	ให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะด้านวิชาการแก่โรงเรียน	3.10	1.31	ปานกลาง
4	มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในโรงเรียน	3.54	1.13	มาก
5	เป็นกรรมการหลักสูตรสถานศึกษา	2.92	1.43	ปานกลาง
6	เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน	3.40	1.10	ปานกลาง
7	เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.30	1.13	ปานกลาง
8	ติดตามและประเมินผลงานวิชาการของโรงเรียน	3.29	1.13	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.17	.97	ปานกลาง

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานวิชาการ จำแนกรายด้าน รายข้อ ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานวิชาการ รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.17$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า เกือบทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของนักเรียนในโรงเรียน ($\bar{X}=3.54$) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก นอกนั้นมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน ($\bar{X}=3.40$) และการได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนการเรียนประจำปี ($\bar{X}=3.31$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียน ($\bar{X}=2.48$)

ตาราง 11 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานงบประมาณ จำแนกรายด้าน รายข้อ

ข้อที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนงบประมาณหรือแผนการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา	2.73	1.42	ปานกลาง
2	เป็นกรรมการในการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้าง หรือตรวจสอบวัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษา	2.63	1.33	ปานกลาง
3	เป็นกรรมการในการติดตามหรือตรวจสอบการใช้จ่ายเงินให้บรรลุวัตถุประสงค์	2.59	1.39	ปานกลาง
4	เป็นกรรมการในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ตั้งไว้	2.52	1.33	ปานกลาง
5	มีส่วนช่วยเหลือในการระดมทุนจากองค์กรต่างๆ ในชุมชนเพื่อการศึกษา	2.98	1.29	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.69	1.23	ปานกลาง

จากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานงบประมาณ จำแนกรายด้าน รายข้อ ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านงานงบประมาณ รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.69$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ การมีส่วนช่วยเหลือในการระดมทุนจากองค์กรต่างๆ ในชุมชนเพื่อการศึกษา ($\bar{X}=2.98$) รองลงมาคือ ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนงบประมาณหรือแผนการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา ($\bar{X}=2.73$) และเป็นกรรมการในการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้าง หรือตรวจสอบวัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษา ($\bar{X}=2.63$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เป็นกรรมการในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ตั้งไว้ ($\bar{X}=2.52$)

ตาราง 12 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล จำแนกรายด้าน รายข้อ

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรในโรงเรียน	2.84	1.40	ปานกลาง
2	เป็นกรรมการในการคัดเลือกหรือสรรหาบุคลากร	2.59	1.43	ปานกลาง
3	เป็นกรรมการในการร่วมพิจารณาความดี ความชอบของบุคลากร	2.77	1.47	ปานกลาง
4	เป็นผู้รายงานความประพฤติของบุคลากรให้โรงเรียนทราบ เป็นครั้งคราว	2.71	1.30	ปานกลาง
5	มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน	2.79	1.39	ปานกลาง
6	มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาบุคลากรขาดแคลน	2.70	1.37	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		2.73	1.27	ปานกลาง

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล จำแนกรายด้าน รายข้อ ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารงานบุคคล รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.73$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรในโรงเรียน ($\bar{X}=2.84$) รองลงมาได้แก่ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติของบุคลากรในโรงเรียน ($\bar{X}=2.79$) และเป็นกรรมการในการร่วมพิจารณาความดี ความชอบของบุคลากร ($\bar{X}=2.77$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เป็นกรรมการในการคัดเลือกหรือสรรหาบุคลากร ($\bar{X}=2.59$)

ตาราง 13 ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารทั่วไป จำแนกรายด้าน รายข้อ

ข้อที่	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1	มีส่วนในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน (ธรรมนูญโรงเรียน)	3.01	1.38	ปานกลาง
2	มีส่วนในการร่วมวางแผนการปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน	3.17	1.35	ปานกลาง
3	มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของชุมชน	3.21	1.20	ปานกลาง
4	มีส่วนร่วมในการควบคุม ดูแลอาคารสถานที่ของโรงเรียน	3.12	1.26	ปานกลาง
5	จัดหาและให้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการศึกษา	3.02	1.13	ปานกลาง
6	ช่วยประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าหรือข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียน	3.33	1.06	ปานกลาง
7	ช่วยในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ	3.46	1.13	ปานกลาง
8	เป็นกรรมการร่วมประเมินผลการดำเนินงานประจำปีของโรงเรียน	3.00	1.23	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.16	1.02	ปานกลาง

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารทั่วไป จำแนกรายด้าน รายข้อ ปรากฏผลดังนี้

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ด้านการบริหารทั่วไป รายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.16$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเรียงตามลำดับดังนี้ ช่วยในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ($\bar{X}=3.46$) รองลงมาคือ ช่วยประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าหรือข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียน ($\bar{X}=3.33$) และมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของชุมชน ($\bar{X}=3.21$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ มีส่วนในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน (ธรรมนูญโรงเรียน) ($\bar{X}=3.01$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมของผู้นำ
ท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ผลปรากฏดังตาราง 14

ตาราง 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในและค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับ
บุคคลแต่ละด้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉	Y
X ₁	1.000	.399**	.328**	.246**	.336**	.145	.228*	.001	-.005	.254**
X ₂		1.000	.433**	.649**	.527**	.090	.073	.017	.109	.069
X ₃			1.000	.341**	.614**	-.035	.093	.137	.137	.189*
X ₄				1.000	.629**	.062	.141	.046	.121	.147
X ₅					1.000	.067	.094	.076	.075	.166
X ₆						1.000	.497**	-.237**	-.123	.390**
X ₇							1.000	.058	-.094	.390**
X ₈								1.000	.243**	.033
X ₉									1.000	-.042
Y										1.000

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล (ตัวแปรต้น) กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา (ตัวแปรตาม) ที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .25 ถึง .39 โดยมีตัวแปรตามที่มีค่าสูงสุดคือ ระดับการศึกษา (X₆) และรายได้ (X₇) รองลงมาคือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (X₁) ส่วนการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (X₃) มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ .19 ส่วนตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ การรับผิดชอบต่อสังคม (X₂) การจัดการกับความขัดแย้ง (X₄) การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (X₅) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (X₈) และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง (X₉) กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ผลปรากฏดังตาราง 15

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปรอิสระ	β	B	SE _b	t	P-value
รายได้ (X_7)	.235	.375	.148	2.53*	.013
ระดับการศึกษา (X_6)	.279	.389	.129	3.02**	.033
การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (X_3)	.177	.067	.031	2.19*	.030
ค่าคงที่		.377	.553	.682	.496
R = .484					
$R^2 = .234$					
F = 12.207					
P-value = .000					

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 15 พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ ระดับการศึกษา (X_6) ซึ่งมีค่าเท่ากับ .28 ส่วนรายได้ (X_7) และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (X_3) สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีค่าเท่ากับ .23 และ .18 ตามลำดับ ทั้งนี้ตัวแปรซึ่งได้แก่ ระดับการศึกษา (X_6) รายได้ (X_7) และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม (X_3) สามารถร่วมกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาได้ร้อยละ 23.40

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทสรุปผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล
7. อภิปรายผล
8. ข้อเสนอแนะ

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีเฉพาะผู้นำท้องถิ่นในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร มีความมุ่งหมายในงานวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารทั่วไป
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 184 คน มีรายละเอียดดังนี้ ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง จำนวน 71 คน ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา จำนวน 39 คน ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา จำนวน 17 คน ผู้นำด้านองค์กรเอกชน จำนวน 32 คน และผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 25 คน รวมทั้งสิ้น 184 คน

กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง แต่ได้มีประชากรบางประชากรได้ทำหน้าที่หลายกลุ่ม จึงได้ตัดออก ดังนั้นในงานวิจัยนี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 144 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น ซึ่งแต่ละชุดจะแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง เป็นคำถามแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยให้ตอบตามความเป็นจริงมากที่สุดและต้องตอบทุกข้อ ในการแปลความหมายคิดคะแนนจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้โดยกรมสุขภาพจิต (2543 : 100)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการศึกษา เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนำไปให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตประเวศเพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากผู้นำท้องถิ่นในเขตประเวศ

2. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังพรรคการเมืองที่ผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองสังกัดอยู่เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากผู้นำท้องถิ่นทางการเมืองในเขตประเวศ

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นต่าง ๆ และนัดหมายวันเวลาในการนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ และนัดหมายวันรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากผู้นำชุมชนโดยส่วนหนึ่งไปรับด้วยตนเองและส่วนหนึ่งส่งกลับมาจากไปรษณีย์ จากจำนวน 144 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 124 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.11

5. การจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การจัดการกระทำข้อมูล

1.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาคัดเลือเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ ได้รับแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 124 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 86.11

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้

1.2.1 ข้อมูลทางชีวสังคมของผู้นำท้องถิ่น วิเคราะห์ด้วยความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

1.2.2 ปัจจัยของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายข้อ รายด้านและโดยรวม ของระดับการปฏิบัติของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น การแปลความหมายการวิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538 : 9) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences for Windows)

6. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร สรุปผลได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ งานวิชาการ งานงบประมาณ การบริหารบุคลากรและการบริหารทั่วไป โดยรวมและรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่ถ้าพิจารณารายข้อ จะพบว่าเกือบทุกข้อมีระดับ การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลของผู้นำท้องถิ่น ด้านความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้านได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการกับความขัดแย้ง และการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวม รายด้านและรายข้อ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ระดับการศึกษาและรายได้ ส่วนการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับปัจจัยอื่นได้แก่ การรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับความขัดแย้ง การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ระดับการศึกษา ส่วนรายได้ และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ร้อยละ 23.40 ส่วนตัวแปรอื่นได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับความขัดแย้ง การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ไม่สามารถที่จะพยากรณ์ได้

6. อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและอภิปรายผลจากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ โดยรวมและรายด้านได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไป มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นยังไม่มี ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าใดนัก อาจจะมีสาเหตุจากความเชื่อที่ว่าโรงเรียนเป็นของรัฐและรัฐมีหน้าที่ที่จะควบคุมดูแลโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ทำให้นโยบายด้านการศึกษาไม่สอดคล้องกับความต้องการ ความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบกับมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับมากมายที่เป็นตัวกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องสวัสดิ์ ณ พัทลุง (2543 : 58) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และ

ยังสอดคล้องกับรายงานการประชุมคณะอนุกรรมการที่ปรึกษาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2538 : 17) ที่สรุปสภาพและปัญหาการศึกษาในส่วนของการบริหารการจัดการศึกษาไว้ว่า การบริหารการจัดการศึกษาที่ผ่านมารัฐเป็นผู้ผูกขาดการจัด แม้ปัจจุบันจะมีการส่งเสริมให้สังคมเข้ามาส่วนร่วมมากขึ้นแต่ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบรวมศูนย์อำนาจ รวมถึงกฎระเบียบและขั้นตอนต่าง ๆ ของทางราชการยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง สถาบันการศึกษาขาดอำนาจในการตัดสินใจ ชุมชนและท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการขาดประสิทธิภาพและมาตรฐานการศึกษาและยังทำให้ขาดโอกาสที่จะระดมทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อมาใช้ในการดำเนินงานด้านการศึกษา

แต่ถ้าพิจารณาทางด้าน จะพบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการ มีระดับการปฏิบัติอยู่ระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายข้อเกือบทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การมีส่วนร่วมในการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการจัดกิจกรรมเป็นเรื่องที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองชุมชนเข้ามามีส่วนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนและสามารถที่ขอบริจาคอุปกรณ์ต่างจากผู้ปกครองหรือชุมชนได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 277) ชุมชนให้ความสนใจเกี่ยวกับความปลอดภัยของเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับสวัสดิ์ ณ พัทลุง (2543 : 49) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา ในเรื่องของการรับทราบความก้าวหน้าของการดำเนินงานกิจกรรมตามโครงการของโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ท่านได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียน แสดงให้เห็นถึงว่า ผู้นำท้องถิ่นยังไม่มีโอกาสที่จะใช้ความรู้ความสามารถในการที่จะไปช่วยสอนในโรงเรียนได้ อาจจะเนื่องมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นไม่ได้เป็นผู้นำท้องถิ่นหรือในท้องถิ่นนั้นไม่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ จุฬารัตน์ ดิสกุล (2536 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าบทบาทหน้าที่ในการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีน้อย เนื่องจากการไม่มีส่วนร่วมในวางแผนการศึกษาของผู้นำหรือผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน และยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณด้วย ตัวอย่างเช่นในเขตประเวศ มีเพียงโรงเรียนสุเหร่าทางควาย โรงเรียนเดียวเท่านั้น ที่ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการเจียระไนพลอยและนำมาสอนให้กับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยอาศัยความร่วมมือของผู้นำชุมชนและชาวบ้านใน ชุมชนที่ประกอบอาชีพการเจียระไนพลอย (สำนักงานเขตประเวศ. 2543 : 95)

ด้านงานงบประมาณ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ มีส่วนช่วยเหลือในการระดมทุนจากองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้โรงเรียนสามารถที่จะระดมทรัพยากรจากองค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนและสังคมเพื่อใช้ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ และเนื่องจากผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่มีคนนับหน้าถือตามากในแต่ละท้องถิ่น จึงสามารถที่จะเป็นหลักในติดต่อหรือประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อที่จะขอการสนับสนุนงบประมาณที่ใช้การดำเนินการศึกษา เนื่องจากงบประมาณที่ได้มาจากภาครัฐรวมกับเงินบำรุงการศึกษานั้นไม่เพียงพอที่จะนำไปพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้าได้ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เป็นกรรมการในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ตั้งไว้ เนื่องจากว่า โรงเรียนเป็นของรัฐ ทำให้มีระเบียบที่เกี่ยวข้องกับงานงบประมาณที่ชัดเจนและรัดกุม ทำให้ผู้นำท้องถิ่นไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบหรือประเมินการใช้จ่ายงบประมาณของโรงเรียนได้ นอกจากบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการเท่านั้น และสอดคล้องกับ อิทธิพร ศรีแสง (2544 : 95) ที่ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารงานด้านโรงเรียนกับชุมชนอำเภอกลมาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ระดับความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการประเมินผลงานของโรงเรียนน้อยกว่าด้านอื่น ๆ เนื่องจากชุมชนยังไม่มีโอกาสเข้าร่วมในการประเมินผลงานของโรงเรียน เป็นเพียงแต่ทางโรงเรียนสรุปให้ชุมชนทราบเท่านั้น และส่วนใหญ่คนในชุมชนมีการศึกษาในระดับต่ำ ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในด้านการประเมินผลงาน

ด้านการบริหารงานบุคคล มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารบุคลากรในโรงเรียน เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นที่เป็นคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา คณะกรรมการโรงเรียน หรือคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออื่น ๆ มีหน้าที่ที่จะต้องเข้าประชุมเกี่ยวกับการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ทำให้ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นคณะกรรมการสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการวางแผนอัตรากำลังของโรงเรียนได้ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนหรือการพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรในโรงเรียน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เป็นกรรมการในการคัดเลือกหรือสรรหาบุคลากร เนื่องจากการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรในโรงเรียนนั้นเป็นการแต่งตั้งมาจากหน่วยงานต้นสังกัดของแต่ละโรงเรียน ยกเว้นเพียงแต่โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเท่านั้นที่โรงเรียนมีอำนาจในการสรรหาและบรรจุแต่งตั้งบุคลากรด้วยตนเอง ส่วนโรงเรียนในสังกัดอื่นนิยมให้มีการสอบคัดเลือกจากต้นสังกัด แล้วจะส่งไปบรรจุตามตำแหน่งที่โรงเรียนขาดและได้แจ้งไว้เท่านั้น ทำให้ผู้นำท้องถิ่นไม่มีโอกาสได้ทำหน้าที่เป็นกรรมการการคัดเลือกหรือพิจารณาบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่ในโรงเรียน

ด้านการบริหารงานทั่วไป มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ช่วยในการประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่น ๆ เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นเป็นคนที่ทุกคนในท้องถิ่นให้ความเคารพนับถือ มีคนนับหน้าถือตามาก เป็นที่รู้จักของหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น ทำให้ผู้นำท้องถิ่นมีศักยภาพที่จะไปช่วยประสานงานให้โรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานในท้องถิ่น

และก็มีมักจะได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือหน่วยงานด้วย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน (ธรรมเนียมโรงเรียน) แสดงให้เห็นถึงว่า ผู้นำท้องถิ่นยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ทำให้ไม่กล้าเสนอความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา โดยคิดว่าการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียนหรือของครูเท่านั้น และประกอบสภาพเศรษฐกิจและสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การจัดการศึกษาไม่เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ อิทธิพร ศรีถาวร (2544 : 95) ที่ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารงานด้านโรงเรียนกับชุมชน อำเภอกลมาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อพิจารณาสภาพการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น พบว่า ด้านที่มีลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนน้อยกว่าด้านอื่น คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมในการวางแผน

จากผลการศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลของผู้นำท้องถิ่น ด้านความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการกับความขัดแย้ง และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในชีวิตมากมาย ได้เผชิญปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย สามารถที่จะปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้ดี และก็จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจน (Jane.1997 : Abstract) ที่พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับความสามารถของทั้งมวลของผู้บริหารและสามารถทำนายความสำเร็จของงานได้

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ ทุกข้อก็มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ขำพเจ้าไม่สนใจกับความทุกข์ร้อนของผู้อื่นที่ขำพเจ้าไม่รู้จัก อาจจะเนื่องมาจากผู้นำท้องถิ่น ต้องคอยให้ความช่วยเหลือทุกคนในท้องถิ่นของตนเองอยู่แล้วทำให้ไม่มีเวลาที่จะไปสนใจผู้อื่นที่ตนเองไม่รู้จัก ถ้าผู้นั้นไม่ไปขอความช่วยเหลือจากผู้นำท้องถิ่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ขำพเจ้ายอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นกระทำต่างจากขำพเจ้า แสดงให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะรับรู้ เข้าใจ รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ด้านการรับผิดชอบต่อสังคม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ เมื่อทำผิดขำพเจ้าสามารถกล่าวคำขอโทษผู้อื่นได้ แสดงให้เห็นถึง การมีความมั่นคง มีความเชื่อมั่นของผู้นำท้องถิ่นที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจจะเป็นเพราะผู้นำต้องสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับผู้ร่วมงาน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีคุณภาพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสเปนเซอร์ (Spencer.1997 : Abstract) ว่าเมื่อวิเคราะห์ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารระดับสูงของ 15 บริษัททั่วโลก พบว่าองค์ประกอบที่ทำให้ผู้บริหารเหล่านั้นอยู่ระดับแนวหน้า ได้แก่ การมีความรับผิดชอบและการมีภาวะผู้นำ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ขำพเจ้ายอมรับข้อผิดพลาด

ของผู้อื่นได้ยาก เนื่องจากการเป็นผู้นำต้องรู้จักการให้อภัย ให้โอกาสผู้อื่น เปิดใจกว้าง ให้เกียรติ และยอมรับฟังความคิดเห็น (สุนทร พูนเอียด. 2531 : 158) เพื่อที่จะให้ผู้อื่นได้มีโอกาสที่จะแก้ไขตนเองได้ และจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต

ด้านการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ทุกปัญหาที่มีทางออกเสมอ แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นต้องทำงานด้วยความระมัดระวัง และต้องทำให้ดีที่สุด แต่เมื่อมีข้อผิดพลาดขึ้นมา ผู้นำท้องถิ่นมองว่าทุกปัญหาสามารถที่จะแก้ไขได้ และมักจะมองอุปสรรคหรือปัญหาให้เป็นโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพร ประเสริฐสุข (2543 : 118-119) ที่ว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ควรเป็นผู้ที่สามารถตั้งใจและให้กำลังใจตนเอง สามารถเผชิญกับความคับข้องใจและแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ขำพเจ้าสนุกรสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน อาจจะเนื่องมาจากผู้นำท้องถิ่นไม่ค่อยที่มีเวลาว่างในการที่จะไปพักผ่อนหรืออาจจะมึ่งงานที่ต้องกังวลมากมายในการปฏิบัติหน้าที่ จึงให้ไม่รู้สึกผ่อนคลายในการที่จะไปพักผ่อนหรือทำกิจกรรมในวันหยุด โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษาที่อยู่ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ด้านการจัดการกับความขัดแย้ง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ขำพเจ้าทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของขำพเจ้า แสดงให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นที่มีความฉลาดทางอารมณ์นั้น สามารถที่ปรับตัวให้เข้ากับ บุคคล สถานที่ เวลา หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดี ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ บ่อยครั้งที่ขำพเจ้าไม่รู้ว้า อะไรทำให้ขำพเจ้าไม่มีความสุข แสดงว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความสามารถที่จะรับรู้อารมณ์ของตนเอง สามารถที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ มีความพร้อมที่เผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เคลิร์ค (สาธิตา เมธนาวัน.2543 : 78; อ้างถึงใน Walter V. Clake. 1996) ที่ว่า ผู้ที่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ดีเท่าไร ก็จะมีผู้คนรอบข้างชอบเขามากขึ้นเท่านั้น

ด้านการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ขำพเจ้ามีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะรับรู้และเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดี มีความซื่อตรง รักษาคำพูด มีความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับสเทิร์นเบิร์ก (Sternberg.1998 : 439) ว่า ความสามารถในการครองคนให้เข้ากับผู้อื่นได้ดี เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้นำทุกคน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เป็นการยากสำหรับขำพเจ้าที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ แสดงให้เห็นถึง ความจำเป็นของผู้นำท้องถิ่นที่จะต้องรักษาสัมพันธที่ดีต่อกัน

ฝึกการเป็นผู้พูดผู้ฟังที่ดี ฝึกการแสดงควมมีน้ำใจ การให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงใจ อันจะเป็นการส่งเสริมต่อการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

สรุปปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลของผู้นำท้องถิ่น ด้านความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 5 ด้านได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การรับผิดชอบต่อสังคม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดการกับความขัดแย้ง และการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวม รายด้านและรายข้อ มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน แต่ถ้าพิจารณารายข้อ จะพบว่า เกือบทุกข้อมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น การมีส่วนร่วมในการในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

จากผลการศึกษาวิจัยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ระดับการศึกษาและรายได้ ส่วนการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536 : 74) ได้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะด้านประชากรเป็นลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลติดตัวมาตั้งแต่เกิด และที่ได้รับการเพิ่มเติมภายหลัง เช่น วุฒิการศึกษา ภูมิสำเนาเดิม การศึกษาอบรม เงินเดือน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับโคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff. 1980 : 222) พบว่า เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพครอบครัว ระดับชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาอยู่อาศัย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม แสดงให้เห็นว่า ผู้นำท้องถิ่นนั้นเป็นผู้ที่มีน้ำใจที่โอบอ้อมอารีมีความสนใจในสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะรับรู้และเข้าใจ มีความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ดี มีความซื่อตรง รักษาคำพูด มีความจริงใจ สามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีได้ เดวิดและนิวสตรอม (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์.2537 : 182; อ้างอิงจาก David and Newstrom.1989 : 232) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ปัจจัยทางด้านความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ร่วมงานอื่น ๆ และปัจจัยด้านอารมณ์ที่มีลักษณะสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะผู้นำที่สามารถสร้างความไว้วางใจ ความนับถือ

และการสร้างสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้ร่วมงานจะเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การเอาใจเขามาใส่ใจเราก็เป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ลอร์ว้า (ซอลัดตา ขวัญเมือง. 2542 : 106 ; อ้างอิงจาก Laura. 1998.) ว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำให้มีความสามารถในการปรับตัวในการปฏิบัติงานได้เพิ่มขึ้นด้วย

ระดับการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งสำคัญของผู้นำชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่อยู่ในยุคของการปฏิรูปการศึกษาทำให้ผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้น้อยไม่ค่อยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ปลดปล่อยให้การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องจุฑารัตน์ จินประชา (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำชุมชนในจังหวัดนครปฐม พบว่า ผู้นำชุมชนที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษาแตกต่างกัน และสอดคล้องกับ อำนวยพร ทรัพย์คง (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีบทบาทเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต่างกัน และจากงานวิจัยของชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 283) ยังพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาน้อยไม่มีโอกาสที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เนื่องจากถูกกีดกันจากทางโรงเรียน ทักษะเช่นนี้จึงเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น

รายได้ ในปัจจุบันประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามขึ้นมามากมายซึ่งรวมไปถึงปัญหาในการจัดการศึกษาด้วย ทำให้ผู้นำท้องถิ่นยังไม่มีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากนัก เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจยังไม่พร้อมและส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนทำให้ประชาชนต้องหารายได้เสริมเพิ่มเติมเพื่อตนเองและครอบครัว จากการศึกษาปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาของ เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 87) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรรมการศึกษาในระดับปานกลาง และ แนว โสติพันธ์ (2534 : บทคัดย่อ) ว่าผู้นำที่มีรายได้เฉลี่ยสูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่าผู้นำที่มีรายได้น้อยและสมศักดิ์ สุดดวง (2544 : บทคัดย่อ) พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่างกัน

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลกับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตามความมุ่งหมายข้อที่ 2 พบว่า การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ระดับการศึกษาและรายได้ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีเพียงปัจจัยเดียว ได้แก่ ระดับการศึกษา ซึ่งเป็นไปเช่นเดียวกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 38) กล่าวว่า ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ ระดับการศึกษาของบุคคลในท้องถิ่นนั้น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดบทบาทของการมีส่วนร่วมเอาไว้ เช่น การดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรท้องถิ่น เป็นต้น ถ้าผู้นำท้องถิ่นมีระดับการศึกษาที่ต่ำ ก็ทำให้ไม่อาจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรัชญา ศรีภา (2540 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลว่าในการพัฒนาหมู่บ้าน ในจังหวัดขอนแก่น พบว่าระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน และสอดคล้องกับ วิเชียร อุรุบุญ (2543 : 60) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประธานองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่างกัน

ส่วนรายได้ และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีสาเหตุมาจากสภาพทางครอบครัวและสถานะทางเศรษฐกิจตกต่ำ มีผลทำให้รายได้ของประชาชนลดลง ต้องทำงานหารายได้เพิ่มจึงทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ซึ่งจากการศึกษาปัจจัยที่เสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาของเมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 87) พบว่า สถานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกรรมการศึกษาในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ อารยา วัฒนกิจ (2526 : บทคัดย่อ) ว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้สูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากกว่าผู้ปกครองที่มีรายได้น้อย

การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นความสามารถที่จะแสดงออกในการที่จะควบคุมตนเองได้ มีความน่าไว้วางใจ มีคุณธรรม และมีการแสดงออกได้อย่างเหมาะสมย่อมเป็นผลที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายๆ ฝ่ายและยังสอดคล้องกับ วอลเตอร์ เคลิร์ค (สาลิกา เมธนาวัน.2543 : 78; อ้างอิงจาก Walter V. Clarke. 1996) ที่ศึกษาผู้บริหาร 130 คน ผู้ที่มีความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ได้ดีเท่าไร ก็จะมีผู้คนรอบข้างชอบเขามากขึ้นเท่านั้น

สรุปปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ได้ดีที่สุด คือ ระดับการศึกษา รองลงมา คือ รายได้ และการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถ

พยากรณ์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. เพื่อเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการที่จะพัฒนาผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้มากขึ้นโดยอาจจะศึกษา จากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ เป็นต้น หรืออาจจะศึกษาจากวารสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. โรงเรียนควรหาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่น ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้เป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนด้านต่าง ๆ เป็นต้น
2. เป็นแนวทางในการจัดให้มีการพัฒนาด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้นำท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้สูงขึ้น

ขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกับโรงเรียนในสังกัดของกรุงเทพมหานคร
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. (2541). รายงานการวิจัยประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ....
ประเด็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ
- กรมการพัฒนาชุมชน กองวิจัยและประเมินผล. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อ
การมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชนบท : ศึกษากรณีเฉพาะ กพสม.
กรุงเทพมหานคร : กองการวิจัยและประเมินผล.
- กรมสามัญศึกษา. (2540). เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.2539. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2541). นโยบายและแผนการจัดการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กระทรวงสาธารณสุข กรมสุขภาพจิต. (2543). อีคิว : ความฉลาดทางอารมณ์. นนทบุรี :
โรงพิมพ์สำนักพัฒนาสุขภาพจิต.
- กฤษณ์เทพ อุปจันทร์. (2542, สิงหาคม-กันยายน). "การบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นฐาน
School Based Management : SBM," *ข้าราชการครู*. 19(6) : 32 - 37.
- กรรณิกา ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ อุบลราชธานี.
วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อุดรธานี.
- เก็บ ศรีสง่า. (2528). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำ
หมู่บ้านของประชาชนในเขตพื้นที่ยากจน อ.โคกพระ จ.นครสวรรค์. วิทยานิพนธ์
กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อุดรธานี.
- จุฑารัตน์ จินประชา. (2539). การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนของผู้นำ
ชุมชนในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดรธานี.
- จุฬารัตน์ ดิสุคนธ์. (2536). การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของกรรมการศึกษา
ประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยา
นิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. อุดรธานี.
- ฉันทลักษณ์ ณ ป้อมเพ็ชร, เขียวมาลย์ เมธาภิรักษ์และศรีเพ็ญ ทรัพย์มณชัย. (2537). สถิติเพื่อ
การวางแผน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ช่อลัดดา ขวัญเมือง. (2542). การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.
อัสสาเนา.
- ชินรัตน์ สมสืบ. (2539). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2541). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม
ของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อัสสาเนา.
- ณรงค์ สัจพันโรจน์. (2539). การจัดทำ อนุมัติและบริหารงบประมาณแผ่นดิน : ทฤษฎีและ
ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์.
- ถวิล มาตรเลี่ยม. (2543, กรกฎาคม). "การบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน," สานปฏิรูป.
3(28) : 25.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, สิงหาคม). "ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา,"
พหุติกรรมศาสตร์. 5 (1) : 21.
- ทวี ทิมขำ. (2528). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- เทอดศักดิ์ คงเมือง. (2542). ความฉลาดทางอารมณ์. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์เนศพรินต์ติ้งเซ็นเตอร์.
- ธวัช พิริยปัญญบุตร. (2541). การศึกษาความคิดเห็นของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
อัสสาเนา.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). "กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
งานพัฒนาชุมชน," ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 182-183 .
กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- แนว โสติพันธ์. (2543). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบท : ศึกษา
กรณีเฉพาะกรณีในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การพัฒนาชุมชน).
สงขลา : คณะศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. อัสสาเนา
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ปกรณ์ ปรียากร. (2530). ทฤษฎี แนวคิด และกลยุทธ์ เกี่ยวกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร :
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประกอบ คู่รัตน์. (2528). การศึกษากับการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร :
สารมวลชน.

- ประเวศ วะสี. (2539, มิถุนายน). "ปฏิรูปการศึกษาไทย : ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์และมาตรการ," *ข้าราชการครู*. 16(4) : 32 - 35.
- ปรีชา คัมภีรปกรณ์. (2536). "วิวัฒนาการการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา," ใน *การจัดการโรงเรียนประถมศึกษา หน่วยที่ 2*. หน้า 60-78 นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต.
- พิบูลย์ แพนพา. (2538). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลพนมไพร อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด*. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนสังคม). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดมสำเนา.
- พัฒน์ บุญญรัตน์. (2517). *การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตโต). (2542, สิงหาคม). "อีคิว ในแนวพุทธศาสนา," *พฤติกรรมศาสตร์*. 5(1) : 7.
- ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์. (2529). *การบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531, กุมภาพันธ์). "การมีส่วนร่วมของประชาชน," *พัฒนาชุมชน* 27(2) : 24 - 30.
- ภิญโญ สาธร. (2526). *หลักการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : องค์การคำของคุรุสภา.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2541). *การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา*. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (บริหารการศึกษา). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. อุดมสำเนา.
- รุ่ง แก้วแดง. (2540). *รัฐธรรมนูญกับการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- (2541). *การปฏิรูปการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- วิจิต นันทสุวรรณและจำนงค์ แรกพินิจ. (2541). *รายงานการวิจัยประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.... ประเด็นบทบาทของชุมชนกับการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. (2543, กุมภาพันธ์). "การปฏิรูปการศึกษา", *วิทยาสาร*. 98(11) : 10.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์-มีนาคม). "คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้," *ข่าวสารการวิจัยการศึกษา*. 18(3) : 8-11.
- วิเชียร อุบลบุญ. (2543). "การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประธานองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดอุบลราชธานี". ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนสังคม). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดมสำเนา.

- วิโรจน์ สารรัตน์. (2542). การบริหารโรงเรียนแบบกระจายอำนาจ (DSM : Decentralized School Management). กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2529). การปฏิรูปการศึกษาไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปริญญาโท กศ.ด. (พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์และดิเรก ศรีสุข. (2540). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : พชรกานต์พับลิเคชั่น.
- ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับเป็นกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร : อรุณสาธิตพิมพ์.
- สวัสดิ์ ณ พัทลุง. (2543). การมีส่วนร่วมของกรรมการโรงเรียนตามบทบาทหน้าที่ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 : ศึกษากรณีสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสตูล. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดมศึกษา.
- สวัสดิ์ ระวาดชัย. (2544). ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. อุดมศึกษา.
- สถิต กองคำ. (2542). เทคนิคการบริหารการศึกษา. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สนาน ธรรมรส. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรณีศึกษา กลุ่มโรงเรียนปราสาทเยอ อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ. ปริญญาโท พศ.ม. (พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. อุดมศึกษา.
- สมศักดิ์ สุดดวง. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.
- สัญญา สัญญะวิวัฒน์. (2542). ทฤษฎีสังคมวิทยา การสร้าง การประเมินค่า และการใช้ประโยชน์. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาธิตา เมธนาวัน. (2545). องค์ประกอบทางอารมณ์ของพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล. ปริญญาโท กศ.ด. (การวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดมศึกษา.

- สุนทร พูนเอียด. (2531). *ภาวะความเป็นผู้นำ*. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี.
- สุรพันธ์ ยันต์ทอง. (2526). *การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์อักษร.
- สำนักการศึกษา. (2539). *การศึกษาระบบโครงสร้างการบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร : สำนักการศึกษา.
- สำนักงานเขตประเวศ. (2541). *การประชุมข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตประเวศ ปีการศึกษา 2541*. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการศึกษา.
- (2543). *สรุปรายงานผลการประเมินตนเอง (Self Study Report) ปีการศึกษา 2543*. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2531). *คุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท*. กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายการศึกษา.
- (2535). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535*. กรุงเทพมหานคร : พันนี้พับลิชชิง.
- (2538). *รายงานการประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ครั้งที่ 2 /2538 วันอังคารที่ 25 กรกฎาคม 2538 ณ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. อัดสำเนา.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544)*. กรุงเทพมหานคร : อรรถพล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2534). *ประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : อรุณการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). *ร่างสรุปผลการสัมมนาระดับภูมิภาคครั้งที่ 1- 9 เรื่อง แนวคิด ทิศทาง และแผนการพัฒนาของประชาชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. เอกสารประกอบการประชุมสังเคราะห์ผลการสัมมนาแผนฯ 8 ระดับภูมิภาค วันที่ 14 - 15 กรกฎาคม 2538 ณ สมาคม YMCA กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. อัดสำเนา.*
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. อัดสำเนา.
- (2544). *การวิจัยเชิงนโยบายรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนว พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. อัดสำเนา.
- เสถียร เหลืองอ่วม. (2528). *ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร : แพร์พิทยา.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2536). "การวิจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร," ใน *การวิจัยการบริหารการศึกษา*. หน้า 74 – 78. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- (2537). "ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา," ใน *สัมมนาปัญหาและแนวโน้มการบริหารการศึกษา*. หน้า 172 - 215.
- นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์และคณะ. (2541). *การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. อัดสำเนา.
- เสนาะ ดิยาวี. (2534). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัจ ติลปอนันต์. (2541, พฤศจิกายน). "ยุทธศาสตร์การปฏิรูป," *ปฏิรูปการศึกษา*. 1(5) : 7.
- หวน พันธุ์พันธ์. (2528). *การบริหารโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- อารยา วัฒนกิจ. (2526). *ปัจจัยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อัดสำเนา.
- อิทธิพร ศรีแถลง. (2544). *สภาพและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารงานด้านโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนโคกศรีเมือง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์*. รายงานการค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพมหานคร : cursa.
- อานวยพร ทรัพย์คง. (2542). *บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนปฏิรูปประถมศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในจังหวัดปราจีนบุรี*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.
- Arnstein, S.R. (1969, July). "Ladder of citizen participation," *Journal of American Institute of Planners*. 35 (July) : 216 - 224.
- Assessment of school-based management. (1996). *school-based management*. (online) Available : internet <http://www.qse.utah.edu/EdAdm/Galvin/Malogakr.html>.
- Bar-On, Reuven. (1997). *EQ-I Bar-On Emotional Quotient Inventory : User's Manual*. Toronto : Multi-health System Inc.
- Candoli, I. Carl . (1991). *School system Administration : A strategic plan for site-based management*. Lancaster, Pa : Technomic.
- Candoli, I. Carl and others. (1992). *School Business Administration : A Planning Approach*. Massachusetts : Ally and Bacon.

- Cohen, J.M and Uphoff, N.T. (1980). "Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity through Specificity," *World Development*. 8(3) : 223.
- Cooper, R.K. and Swaf,A. (1998). *Executive EQ Emotional Intelligence in Business*. London : The Orion Publishing Group Ltd.
- Clune, W.H. and White P.A. (1998). *School-based management : Institutional variation, implementation and issues for further Research*. New Brunswick, NJ : Rutgers University.
- David, J.L. (1989). "Synthesis of research on school-based management," *Educational Leadership*. 46(8) : 45 - 53.
- Duke, Daniel. (1987). *School Leadership and Instructional Improvement*. New York : Lane Akers Inc.
- Garms, W.I., Guthric,J.W. and Pierce, L.C. (1978). *School Finance : The Economics and Politics of Education*. Englewood Cliffs, NJ : Prentice Hall.
- Glod, S.Eva. (2000, January). "Community Organizing at a Neighborhood High School : Promises and Dilemmas in Building Parent-educator Partnership and Collaborations," *ProQuest Digital Dissertations*. 60(7) : 295.
- Goleman, Daniel. (1995). *Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ*. New York : Bantam Book.
- (1998). *Working with emotional intelligence*. New York : Bantam Book.
- Gustavo, Wilches-Chaux. (1992). "The meaning of Participation in Brand, Peter Charles," in *Community participation : Proceeding*. Colombia : Habinet.
- Kenneth, Leithwood and Teresa, Menzies. (1998, May). "Form and Effects of School-Based Management," *Educational Policy*. 12(3) : 3 - 8.
- Jane Geery, Lorie . (1997). "An Exploratory Study of the Ways in Which Superintendents Use Their Emotional Intelligence to Address Conflict in Their Educational Organizations," *Dissertation Abstracts International*. Second A. 58(11) : 4137.
- Johnson,Patsy E. & Logan, Joye. (2000,July) " *Efficacy and productivity :The Future of School-Based decision Making Councils in Kentucky*". *Journal of School – leadership*. 10(3) : 311-331.
- Kirkpatrick, Bonita Jean. (1997,January). "Critical Elements in the Development of a New Family -School - Community Participation Initiative," *Dissertation Abstracts International*. 58(2) : 352 – A.

- Krucger, Terril Jan. (1997, August). "Affective Orientation, Alexithymia, and Multidimensional Empathy in counselors-in-training," *Dissertation Abstracts International*. 58(10) : 3847 – A.
- Kuehn, Larry. (1996). "School – based Budgeting/Site – based Management" (online) Available : [http://www.betf.ba.oa/Research Report/96c04](http://www.betf.ba.oa/Research%20Report/96c04).
- Laura Lam, Thi. (1998, March). "Emotional Intelligence : Implications for Individual Performance (Empathy)," *Dissertation Abstracts International*. 58(10) : 3747 - B.
- Martin, R. (1993). *Commonwealth and Stage /Territory Relation and School : Past and Future*. South : Australia Education Union.
- Mash, C.J. (1992). *Spotlight on School Improvement*. Sydney : Allen and Unwin.
- Midgley, J and others (1986). *Community participation, social development and state*. New York : methuen.
- Mojkowski, C. and Fleming, D. (1998). *School – site management : Concepts and approaches*. MA : Regional Laboratory of the Northeast and Islands.
- Rideout, Frederick David. (1997, July). " School - Based Management for Small School in Newfoundland and Labrador," *Dissertation Abstracts International*. 57(8) : 3348 – A.
- Riley, Dennis D. (1993). " *Public Personnel Administration*", New York : Harper Collins College Publishers.
- Salovey, P., May, J.D. (1997,February). "Emotion Intelligence," *Imagination, Cognition and Personality*. 9(2) : 10.
- Shadid, W., Prins, W., and Nas, P.J.M. (1982). "Access and Participation : A Theoretical Approach, " in *Participation of the poor the development*. Leiden : University of Leiden.
- Short, P.M. and Greer, J.T. (1989). *Increasing teacher autonomy through shared governance : Effects on policy making and student outcomes*. San Francisco : American Education Research Association.
- Sternberg,R.J.and Kaufman. (1998). "Human Abilities," *Annual Review of Psychology*.
- Stribling, D.M. (1992, May). "Initiation of school - base management in a New Texas elementary school : Process and product (New school)," *Dissertation Abstracts International*. Item : 9315023. [CD-ROM : ProQuest File]

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม

- 1 ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ราชบัณฑิต รองอธิการบดี ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 2 รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ อาจารย์ประจำภาควิชาวัดและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงรัตน์ เกษรแพทย์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 4 อาจารย์สุพีพรรณ พัฒนพานิชย์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 5 อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

**เรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน :
กรณีศึกษาเฉพาะ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร**

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กรณีศึกษาเฉพาะ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
2. แบบสอบถามนี้มี 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น และระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
3. โปรดตอบคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อประโยชน์ในการศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้นำชุมชนในเขตประเวศ และจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงนโยบาย รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเขตประเวศ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป
4. ผู้วิจัยจะเก็บคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ การนำเสนอผลการศึกษาเป็นไปในภาพรวม ไม่มีผลกระทบท่อท่าน

นายบรรวิทย์ เลิศไกร

นิสิตปริญญาโท ภาควิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่น

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลง ☐ ที่ตรงกับข้อมูลของท่าน

[1] ตำแหน่งที่ท่านดำรงอยู่ในปัจจุบัน

- ☐ ผู้นำท้องถิ่นทางการปกครอง(สก.,สข.,กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้นำชุมชน)
- ☐ ผู้นำท้องถิ่นทางการศึกษา (ศึกษานิเทศ,ครูใหญ่, อาจารย์ใหญ่,ผู้อำนวยการโรงเรียน,ประธานกรรมการ คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน)
- ☐ ผู้นำท้องถิ่นทางศาสนา (เจ้าอาวาส,โต๊ะอิหม่าม)
- ☐ ผู้นำท้องถิ่นทางองค์กรเอกชน (ประธานมูลนิธิต่าง ๆ)
- ☐ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กรรมการสภาวัฒนธรรม)

[2] ท่านสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุด

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี
- ☐ ปริญญาตรี
- ☐ สูงกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ.....)

[3] ท่านมีรายได้จากการประกอบอาชีพ (อาชีพหลักและอาชีพเสริม) ต่อเดือน

- ☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท
- ☐ 5,000 – 9,999 บาท
- ☐ 10,000 บาท ขึ้นไป

[4] ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในเขตประเวศ

- ☐ 1 - 5 ปี
- ☐ 6 - 10 ปี
- ☐ 10 ปี ขึ้นไป

[5] ระยะเวลาที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้นำท้องถิ่น (ตำแหน่งในปัจจุบัน)

- ☐ 1 – 5 ปี
- ☐ 6 – 10 ปี
- ☐ 10 ปี ขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคล

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกที่แสดงออกในลักษณะต่างๆ ขอให้ท่านเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านคิดว่าตรงกับอารมณ์หรือความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ข้อ	อารมณ์หรือความรู้สึก	ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริง มาก	สำหรับ ผู้วิจัย
	การเอาใจเขามาใส่ใจเรา					
1	ข้าพเจ้าสังเกตได้เมื่อคนใกล้ชิดมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง					
2	ข้าพเจ้าไม่สนใจกับความทุกข์ร้อนของผู้อื่นที่ข้าพเจ้าไม่รู้จัก					
3	ข้าพเจ้ายอมรับในสิ่งที่ผู้อื่นทำต่างจากที่ข้าพเจ้าคิด					
4	ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจในการกระทำของข้าพเจ้า					
	การรับผิดชอบต่อสังคม					
5	ข้าพเจ้าเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อฉัน					
6	เมื่อทำผิด ข้าพเจ้าสามารถกล่าวคำ "ขอโทษ" ผู้อื่นได้					
7	ข้าพเจ้ายอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก					
8	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม					
9	ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น					
	การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม					
10	แม้สถานการณ์จะเลวร้าย ข้าพเจ้าก็มีความหวังว่าจะดีขึ้น					
11	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ					
12	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ข้าพเจ้ามักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนานได้					
13	ข้าพเจ้าสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน					
14	ข้าพเจ้าพอใจกับสิ่งที่ฉันเป็นอยู่					

ข้อ	อารมณ์หรือความรู้สึก	ไม่จริง	จริงบ้าง ครั้ง	ค่อนข้างจริง	จริง มาก	สำหรับ ผู้วิจัย
	การจัดการกับความขัดแย้ง					
15	ข้าพเจ้าพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา โดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ					
16	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่า อะไรทำให้ข้าพเจ้าไม่มีความสุข					
17	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับข้าพเจ้า					
18	เมื่อต้องทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ข้าพเจ้าตัดสินใจได้ว่า จะทำอะไรก่อนหลัง					
19	ข้าพเจ้าลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย					
20	ข้าพเจ้าทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของข้าพเจ้า					
	การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล					
21	ข้าพเจ้าทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย					
22	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน					
23	ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน					
24	เป็นการยากสำหรับข้าพเจ้าที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ					
25	เมื่อไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ข้าพเจ้าสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้					

ตอนที่ 3 ระดับของการมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ แต่ละข้ออยู่ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ด้านงานวิชาการ

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับของการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนการเรียนประจำปีของโรงเรียน					
2	ได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียน					
3	ให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะด้านวิชาการแก่โรงเรียน					
4	มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนในโรงเรียน					
5	เป็นกรรมการหลักสูตรสถานศึกษา					
6	เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน					
7	เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น					
8	ติดตามและประเมินผลงานวิชาการของโรงเรียน					

ด้านงานงบประมาณ

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับของการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนงบประมาณหรือแผนการใช้จ่ายเงินของสถานศึกษา					
2	ได้ร่วมหรือให้คำปรึกษาในการพิจารณาจัดซื้อจัดจ้างหรือตรวจสอบวัสดุครุภัณฑ์ทางการศึกษา					
3	ได้ร่วมหรือให้คำปรึกษาในการติดตามหรือตรวจสอบการใช้จ่ายเงินให้บรรลุวัตถุประสงค์					
4	ได้ร่วมหรือให้คำปรึกษาในการประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนที่ตั้งไว้					
5	มีส่วนช่วยเหลือในการระดมทุนจากองค์กรต่างๆ ในชุมชนเพื่อการศึกษา					

ด้านการบริหารงานบุคคล

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับของการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลังในโรงเรียน					
2	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการคัดเลือกหรือสรรหาบุคลากร					
3	ได้ร่วมเป็นกรรมการหรือให้คำปรึกษาในการร่วมพิจารณาความดี ความชอบของบุคลากร					
4	รายงานความประพฤติของบุคลากรให้โรงเรียนทราบเป็นครั้งคราว					
5	มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน					
6	มีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน					
7	มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการให้แก่บุคลากรของโรงเรียน					

ด้านการบริหารทั่วไป

ข้อที่	การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	ระดับของการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียน					
2	มีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียน					
3	มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของชุมชน					
4	มีส่วนร่วมในการควบคุม ดูแลอาคารสถานที่ของโรงเรียน					
5	จัดหาและใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการศึกษา					
6	ช่วยประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าหรือข่าวสารของโรงเรียน					
7	ช่วยในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ					
8	เป็นกรรมการร่วมประเมินผลการดำเนินงานประจำปีของโรงเรียน					

ขอขอบพระคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายบวรวิทย์ เลิศไกร
วัน เดือน ปีเกิด	4 มีนาคม 2513
สถานที่เกิด	เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 55/1 หมู่ที่ 1 แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายธุรการ
สถานที่ทำงานในปัจจุบัน	โรงเรียนศุภกรณ์วิทยา 165 หมู่ที่ 1 แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
	โทร. 0-2328-7458, 0-2726-0182

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2521	ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศุภกรณ์วิทยา
พ.ศ. 2529	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอัสสัมชัญ ศรีราชา จ.ชลบุรี
พ.ศ. 2539	ปริญญาตรี (บธ.บ.) สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พ.ศ. 2546	ปริญญาโท (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ